

Breve fra C. H. Pram til H. W. v. Warnstedt og Skuespil- direktionen 1778—1791.

Meddelt ved H. Ehrencron-Müller.

Under en flereårig Syslen med Forstudier til en Monografi af Pram har jeg i sin Tid taget Afskrifter af endel af hans Breve, men, da dette Arbejde af forskellige Grunde, i hvert Fald foreløbig, er stillet i Bero, har jeg mént, at Prams Breve til Warnstedt, der danner et nogenlunde afsluttet Hele, muligvis kunde have Interesse for dette Tidsskrifts Læsere, ikke mindst på Grund af det Lys, Brevene kaster over Prams hidtil kun lidet kendte Ungdomsår.

Christen Henriksen Pram var født den 4. Sept. 1756 i Læssø Præstegæld i Gudbrandsdalen, hvor hans Fader, der 1765 blev forflyttet til Slagslunde, dengang var Præst. Efter at Pram i Hjemmet havde nydt Undervisning dels af Faderen, dels af den senere Præst og „Lovtaler“ Henrik Kampmann¹⁾, blev han 1772 dimitteret privat af Rektor P. Bendtsen i Frederiksborg. Ved Universitetet tog han Året efter den såkaldte 2den Examen, men Valget af Studium er åbenbart faldet ham meget vanskeligt. Først hørte han en Tid filologiske Forelæsninger, men Filologien, der næppe heller har ligget synderlig godt for ham, opgav han snart. Derefter lagde han sig under J. E. Colbjørnsens Vejledning „med Flid, dog uden Hengivenhed“ efter Juraen, men heller ikke dette Studium afsluttede han med nogen Examen. Samtidigt beskæftigede han sig ivrigt med Læsning af den moderne æstetiske Literatur på de europæiske Sprog, og foruden at han derved fik sin Smag uddannet, erhvervede han sig en stor Sprogfærdighed, navnlig i fransk, der senere kom ham til megen Nytte. Da han ikke kunde gøre Regning på stor Hjælp fra Hjemmet, har han vistnok tidligt selv måttet arbejde for at bidrage til sit Underhold. Det var derfor et ikke ringe Held for ham, at han 1776 fandt Optagelse i daværende Etatsråd Vilh. Bornemanns Hus som Lærer for dennes Søn, Anker Vilhelm, den senere Justitiarius i Højesteret. De År, Pram tilbragte i dette fintdannede Hjem, har sikkert hørt til hans lyseste Ungdomsminder; men, da han 1779 havde dimitteret sin flinke og begavede Elev til Universitetet, begyndte de pekuniære Sorger, der siden trykkede ham hele Livet og som i hans høie Alderdom nødsagede ham til at søge Ansættelse som Toldforvalter på St. Thomas,

¹⁾ Det er sikkert en Fejltagelse, når Høst (Prams udv. digt. Arbejder VI, p. III) lader Edv. Storm have været hans Lærer; Pram omtaler det heller ikke selv.

hvor han kun ét År efter sin Ankomst bukkede under for en af det usunde Klima fremkaldt Sygdom. Prams Pengesorger hidrørte for en stor, ja vel den største Del fra hans fuldstændige Mangel på økonomisk Sans, en Mangel, der næsten er tragikomisk for en Mand, hvis egentlige Fag var Statsøkonomien. Hans Uduelighed til at omgås Penge omtales ideligt af hans Samtidige og desuden findes der mange Exempler på den i hans Breve, bl. a. også i de her meddelte. Han måtte derfor stadig være betænkt på at skaffe sig nye Indtægtskilder, og det var også dette Hensyn, der fra først af satte ham i Forbindelse med Skuepladsen, ved hvilken han, som han selv udtrykker det, håbede at vinde både Ære og Brød. (Dette skete allerede, medens han endnu var Huslærer i det Bornemannske Hus, som det vil ses af det første Brev). Derved stiftede han Bekendtskab med den 12 År ældre Hans Wilhelm v. Warnstedt, der efter en ret omtumlet og bugtet Livsbane 1778 var blevet ansat som Direktør ved det kgl. Teater, i hvilken Stilling han indlagde sig megen Fortjeneste ved sin kunstforstandige, dygtige og overfor Personalet humane Ledelse¹⁾. Han blev Pram en god og trofast Ven, der støttede ham i al den Tid, han under vekslede Forhold indtil 1792 stod i Spidsen for Teatret, uagtet Pram mere end én Gang også overfor ham viste den Fremfusenhed og Hidsighed, hvormed han optrådte selv overfor sine bedste og intimeste Venner. Det skyldtes således Warnstedt, at det blev overdraget Pram at foretage Oversættelsen af flere Syngestykker til Teatrets Brug.

Som det vil fremgå af de nedenfor meddelte Breve, udbetalte Warnstedt efterhånden Pram af sin egen Kasse et Forskud af 600 Rdlr., medens Pram flere År igennem stadig stod i den Formening, at disse Forskud hidrørte fra Teaterkassen. Da den sande Sammenhæng blev opklaret for Pram, kendte hans Taknemmelighed ingen Grænser, og han følte sig derfor forpligtet til at tage sin Velgørers Forsvar, hver Gang dennes Modstandere, særlig Rahbek, angreb ham. Warnstedt har selv i et hidtil utrykt Brev udtalt, at Pram skyldte ham alt, hvad han var²⁾ — og det er sikkert også Tilfældet, thi havde ikke han og en anden god Ven, om hvem der strax skal tales, taget sig af Pram i Nødens Tid, er det vanskeligt at sige, hvordan han skulde have klaret hine vanskelige År. Det var nemlig i Året 1779 kommet så vidt med Pram, at han for blot at kunne friste Livet havde måttet optage et Lån hos en Ågerkarl og, da han ikke kunde udrede Renterne

¹⁾ Se: Overskous Teaterhistorie III; Collin: For Historie og Statistik II. Hans udførlige Biografi er desværre endnu ikke skrevet, men et godt og omhyggeligt samlet Materiale dertil findes i L. Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, IV, 1900, p. 286 ff.

²⁾ Denne Oplysning skylder jeg Hr, Arkivassistent Bobé's Velvilje.

endsige Kapitalen, sank han stedse dybere i Gæld. En formuende Ven, Urtekræmmer Jens Christopher Friborg, hvis Levnetserindringer er offentliggjort i Tidsskriftet „Museum“ (1891, I, p. 1 ff.) trådte da hjælpende til og friede ham ud af Forlegenheden, da Pram allerede stod på Nippet til at måtte forlade Hovedstaden og flygte hjem til sin gamle Faders Præstegård. Ved denne værdige Vens Understøttelse red Pram Stormen af, og det syntes, som om lysere Tider skulde oprinde for ham, da han 1781 blev ansat som Fuldmægtig i Økonomi- og Commerce-Kollegiet; men allerede Året efter begik han, der dengang kun havde en Gage af 200 Rdlr., den Letsindighed at sætte Bo med sin Forlovede, Jfr. Erichsen, der intet medbragte ham og ovenikøbet var af et så svageligt Helbred, at hans Budget blev betydelig forøget ved de Udgifter, som Hensynet til hende medførte. Det stedse tilbagevendende Omkvæd i hans Breve til Warnstedt er da også: Penge og atter Penge, og det kan ikke nægtes, at hans stadige Trang undertiden har bragt ham til at opstille Fordringer, som en Direktion ikke godt kunde honorere. Vanskeligt er det jo altid at dømme i disse Forhold, hvor man kun kender den ene Parts Fremstilling, men helt berettigede synes hans Krav ikke altid at have været, ligesom hans Henvendelser til Direktionen ofte nok er temmelig stødende i Tonen — men også dette sidste søgte Warnstedt efter bedste Evne at dække over og, hvor han formåede det, at dæmpe Prams Ilterhed.

Brevene til Warnstedt slutter med Året 1791 (Året efter gik Warnstedt af), men i Teaterarkivet vil man kunne finde flere Breve fra Pram, der tydeligt viser, at hans Forhold til de senere Direktører ingenlunde blev bedre, men at han også med dem havde flere Stridigheder angående Honoraret for sine Skuespil.

De her meddelte Breve, der nu alle er samlet i Rigsarkivet (Teaterarkivet, Indkomne Sager), har oprindeligt tilhørt det st. kgl. Bibliotek, hvor de med Undtagelse af XV og XIX har været indordnet i den Bøllingske Brevsamling. Af disse hidrører og XV fra den Abrahamske Autografsamling og XIX fra Ny kgl. Samling.

I.

Kjøbenhavn d. 17. Decbr. 1778.

Gunstige Herre!

I Gaar fik jeg Hævnen¹⁾ igjen; jeg takker Deres Høyvelbaarnhed ydmygst for Deres Omsorg for omsider at skaffe mig

¹⁾ Ang. dette nu forsvundne Sørgespil se: Prams literære Testamente (Prams udv. digteriske Arbejder. Supplementbind 1829, p. XXXVI) hvori han udtrykkelig frabeder sig dette „hans tidligste Ungdoms umodne Forsøg“ optaget imellem sine Skrifter.

den tilbage, som for de mange øvrige Prøver, De har viist mig paa Deres Bevaagenhed. — Altsaa bruger man den ikke! Den er dog ikke i saa høy en Grad jammerlig, at man jo med behørig Rettelser kunde brugt den; thi Deres Høyvelbaarnhed har ikke kunnet smigre mig med en falsk Dom; og jeg er lønnet for min Møye med Deres Biefald. Det er tungt, at Publicum skal bestyrkes i en Tanke, der virkelig indeholder en rigtig crimen læsæ majestatis, den, at man ikke vil ophiælpe Sørgespillet: siden Erfarenhed viser, at det maae i saa fald blot være Originaler, der hvile under Forbandelsen, da man spiller Zaire¹⁾, Merope²⁾ (i ynkelige Oversættelser), Ines³⁾ (hvoraf jeg selv har oversat en Deel), Emilie Galotti⁴⁾, Bewerley⁵⁾, og en heel Sværm alvorlige Stykker. — Det er tungt, at den skiændige Tanke, andre har, at den norske Nation har bagvaskende Fiender ved Hoffet, som gjøre, at ingen Normand eller hans Arbejde nogen Tid maae komme i Betragtning, skal faae Bestyrkelse. — Det er tungt, at Folk kan fornede sig, til at opmuntre andre til at skrive, for siden at have den Fornøjelse at forkaste, hvad de have skrevet. — Det er tungt, at D. H., ved ikke at ville paatage Dem den Umag selv at bedømme de Stykker, der sendes Skuepladsen, har spærret Vejen for alle dem, der vilde arbejde for Theatret. For mig er det vistnok besværligt at foragtes saa, at jeg maae see at man i 7 Maaneder ikke har været i Stand til at give mig lidt skriftlig til Bedømmelse over min Hævn, hvilket man dog unægtelig skyldte mig — at man nægter mig det, som man efter Deres Dom skyldte mig, nemlig at forsøge paa at bruge mit Stykke, siden det er ikke reent afskyeligt thi ligesom jeg er ikke stolt nok til at troe at have skrevet et Mesterstykke, saa er jeg meget for stolt til at troe det, Commissionens Foragt synes at ville anse mig. D. H. veed, hvor sikker Regning jeg havde gjort paa at nyde den Lykke at see mit Stykke spilt, De

¹⁾ Zaire var opført i Oversættelse af Lodde.

²⁾ Merope i Oversættelse af H. Schierman.

³⁾ Hvad Pram mener med, at han selv har oversat „en Deel“ af Ines, vides ikke; paa Titelbladet findes kun hans Navn som Oversætter.

⁴⁾ Emilie Galotti var oversat af Jfr. Biehl.

⁵⁾ Bewerley oversat af L. C. Reerslev.

kan altsaa let slutte, hvad Virkning en saadan Omgang har havt paa mig. Thi at have forfejlet en Præmie, hvortil man behøver netop ikke at være slet, det er uden Tvivl temmelig skiændigt. Hvorvidt en, der arbejder i det skønne, kan arbejde for Betaling eller ikke, vil jeg nu ikke undersøge, thi til Undersøgelse behøves koldt Blod, og det har man ikke, naar man er slet beegnet. Man maae kalde mig en mercenaire Siæl, hvis man vil; jeg arbejdede i et Fag, hvori jeg troede det mueligt efter bekiendtgjorte Løvter baade at vinde Ære og Brød, men nej; man mager det saa, at indrette Skiændsel og atter Skiændsel og intet videre. Men det er ikke blot jeg, det er endogsaa D. H., hvis Dom man saa smukt underkiender, som ere fornærmede; De skylder altsaa Dem selv, mig, Skuepladsens Ære, Deres Konges Ære, at De skaffer os skrivtlig Commissionens¹⁾ Dom over Hævnen, for at vide, om det er min Dumhed og D. H.s Fejltagelse, eller personligt eller nationalt Had eller noget andet, som gjør, at mit Stykke nu sendes tilbage, og at det i 7 Maaneder er forholdt af Mænd, hvis Embede det er at befatte sig med saadanne Sager og som kunne og burde have affærdiget det i en Uge. D. H. kiender mine Finanzer; dersom jeg paa nogen Maade kunde undvære det, Skuepladsen skylder mig, dersom jeg vidste andre Udveje, saa fordrede jeg ikke det, som man ventelig ogsaa vil gjøre mig Vanskeligheder for. Bekiendtgjørelsen fra 1772²⁾ er reen; naar jeg (D. H. har tilstaaet mig, at det er saa) har gjort et taaleligt Stykke, saa er min Præmie en Aftens Indkomster eller 300 Rdl. Private Aarsager kan hos mig ikke komme i

¹⁾ I Foråret 1778 var Teatrets Bestyrelse blevet ordnet på den Måde, at der indsattes en bestandig Overtilsyns Kommission, bestående af General Eickstedt, Overhofmarskallen Grev Holstein, Gehejme-Kabinetssekretæren O. Høegh Guldberg, den hidtilværende Direktør, Etatsråd Jacobi og desuden en fast Direktør, nemlig Warnstedt.

²⁾ Da man efter Struensees Fald ønskede at hæve Skuepladsen efter dens lange Fornedrelsesperiode, havde man indført et nyt Betalings Regulativ, hvorefter et originalt 5 Akts Arbejde honoreredes med den 3dje Forestillings Indtægt uden Fradrag af Omkostninger; for et Stykke i 3 Akter og paa Vers efter 3dje Forestilling 200 Rdlr.; for et Stykke i 3 Akter i Prosa og et Stykke i 1 eller 2 Akter paa Vers efter 3dje Forestilling 150 Rdlr. og endelig for et Stykke i 1 eller 2 Akter paa Prosa ligeledes efter 3dje Forestilling 100 Rdlr.

Betragtning, hvorfor man ikke vil bruge mit Stykke, jeg holder mig til den Kongelige Bekjendtgjørelse og ikke begiærer Gave, Gratification eller noget, som jeg er for stolt til at imodtage, siden Kongen detsuden selv intet kan give bort, men at belønne er hans Pligt.

Jeg kiænder D. H.'s Ædelmodighed. De vil vaage over, at jeg naar min Ret. Jeg er med oprigtig Hengivenhed D. H.'s lidigste Tiener C. Pram.

Hvis D. H. værdiger mig Svar og det ikke skeer i denne Uge, maae jeg udbede mig det sendt til Slutteriet, siden jeg ventelig i næste er indlogeret der.

II.

Kiøbenhavn d. 28 Decbr. 1778.

Gunstige Hr. Velynder!

Alt det onde, som flyder af Mangel, vil gjøre min Tilstand i højeste Grad fortvivlet, hvis jeg ikke naar mit Ønske. Indlagde viser, hvad det er. Avisekræmmer, Skomager, Haarskiærer, Barberer og den heele Hær Nye-Aars-Gratulanter vil bestorme mig, og jeg overgives Stormen, hvis D. H. siger Nej. Befaler De, at jeg skal retfærdiggjøre min Begjæring dermed, saa kan jeg gjøre et græsseligt Register paa saadanne Nødvendigheder, som jeg dog ikke kan afhjælpe paa den Maade, som D. H. saa ædelmodig har tilladt mig. Den yderste Vanære bliver mig uundgaaelig. Jeg vil have gjort et gandske uerstatteligt Tab, hvis jeg taber denne allereeneste Udsigt. — Jeg er forvisset om Oprigtigheden af D. H.'s Forsikringer. Altsaa voves jo intet. Om otte Dage leveres disse 100 Rdlr. af det, Commissionen betaler mig, tilbage. Paa otte Dage 100 Rdlr.! og uden Dem at være ulykkelig for stedse. Nej De undskylder mig med sædvanlige Mildhed; De tilstaaer mig min Begjæring. Tillad mig at udbede mig Svar i Spectaclet i Aften. Jeg er etc.

III.

Gunstige Herre!

Kiøbenhavn d. 22 Martii 1779.

Uagtet al D. H.'s saa overflødig udviste Bevaagenhed endnu at torde forulejlige med et Brev — dog D. H. vil tilgive det,

naar jeg, i det jeg ydmygst beder om Tilgivelse, lægger til Grund det, jeg tilforn har overbevist Dem om, at jeg kan ikke snakke, i det mindste ikke om noget af den Natur, som jeg vil skrive om og maae, uomgiængelig maae skrive om. Jeg har et Par Gange spildt D. H. en Formiddag uden at kunne bringe det frem. D. H. beviste mig ved Nye-Aar en saa vigtig Tieneste, at den fordrede i det mindste saa megen Erkiendtlighed af mig, at jeg ikke nu meere overhængte Dem. Men mine med de 100 Rdl. halv betalte Creditorer maatte jeg love Resten til nogen bestemt Tid — og jeg maatte gjøre det til Enden af denne Maaned. — D. H. gav mig Haab om, at den Belønning, De selv har forskaffet mig for Hævnen, skulde blive omtrent et Par Hundrede Rdlr., men naar disse skulde udbetales mig eller af hvad Casse eller engang om Commissionen vilde tillægge mig saa meget, vidste De da intet med Vished meere at sige mig. De har imidlertid ikke taget i Betænkning at udbetale mig det Halve. De hundrede Rdl., som reddede mig ved Nye-Aar, har jeg allene Deres Ædelmodighed at takke for. Men lad det end falde slettest ud, saa tillægger vel Commissionen mig, hvis jeg skal have nogen Præmie, i det mindste 100 Rdl., som jeg kan være vis paa at afbetale min Giæld med til D. H.

Men Skræder Bennike¹⁾, Jøden osv. osv. ville endda ikke være tilfredsstillende. Jeg har imidlertid tænkt paa et Raad. Jeg vil opgive reent den søde Drøm om at faae et Original Stykke opført paa Skuepladsen. Men jeg behøver ingen impertinent Stolthed for at troe, at jeg kunde tilvejebringe spillelige Oversættelser af Tydske, Franske eller Italienske Piecer. Skuepladsen behøver Syngestykker, jeg kan saa meget Musik og dertil ogsaa saa meget af det mecaniske i Versemageriet, at jeg kan paatage mig at oversætte Syngestykker. Det er en haandværksmæssig Ting. Jeg tør derfor ogsaa melde mig som Arbejder for Penge at forfærdige noget saadant. D. H. har, det slaar ikke fejl, adskillige

---

¹⁾ I Vejviseren for 1779 findes en Skræder Beenick, boende i Vognmagergade 133.

af Grétries¹⁾, Monsignys²⁾ eller andre franske Piecer i Partitur — eller af de Italienske³⁾ her opførte heroiske Operaer Allcandro, Ifigenia, Didone — eller noget andet, som nødvendig vilde gjøre Lykke paa Skuepladsen. Jeg forlanger ikke, at det ordentlig skal overdrages mig, som et bestilt Arbejde, at oversætte nogen af disse. Vil allene D. H. selv vælge et, som skulde kunne opføres og laane mig dette, saa vil jeg forsøge paa at oversætte enkelte eller sammenhængende Stykker, kort noget deraf, og forevise det som Prøve. Jeg vil ingen Flid og ingen af mine Fritimer spare for at gjøre det saa vel og saa snart som mueligt. Det forstaar sig, denne Prøve maatte jeg have færdig inden denne Maanedes Udgang, for, hvis den blev antagelig, at kunne nyde Virkningen deraf, hvilket skulde være et Forskud paa en 80 eller 100 Rdlr. ved Maanedens Udgang; thi naar, har D. H. behaget at sige mig, naar jeg havde noget Arbejde under Hænderne, som kunde ventes snart færdigt, saa kunde det, som ellers aldrig tillades, blive en Muelighed, nemlig at faae et Forskud. Er mit heele Forslag latterligt og saadant, som mine afskyelige Gigt-Smerter kan have bragt mig til at

¹⁾ André Ernest Modeste Grétry (f. 1741 † 1813), en bekendt fransk Komponist i Opéra-comique Genren, af hvis Syngespil adskillige er gæet over Scenen her.

²⁾ Pierre Alexandre Monsigny (f. 1729 † 1817); af hans her opførte Syngestykker kan særlig fremhæves: Deserteuren, der indtil 1816 kan opvise henimod et halvt Hundrede Opførelser.

³⁾ Ved Hoffets Protektion havde forskellige italienske Opera-Selskaber faaet Tilladelse til at benytte den danske Skueplads, og de store Vexler, som disse Selskaber trak paa Teaterkassen, havde mere end én Gang bragt denne paa Fallitens Rand. Ved Udgangen af Saisonen 1763—64 nedlagdes derfor den italienske Opera, men allerede 1768 (6. Januar) reskriberede Kongen, at Skuepladsen skulde have et årligt Tilskud af 8000 Rdlr., men til Gengæld være forpligtet til at holde et italiensk Operaselskab. Navnlig ved de kolossale Udgifter til de italienske Operisters Lønninger paadrog Teatret sig snart en så svimlende Gæld, at Kongen maatte overtage Skuepladsen mod at dække Gælden. Teatret blev nu fra Saisonen 1770—71 overdraget den italienske Kapelmester Sarti i Entreprise paa 10 År; men, som bekendt, løb dette Forsøg så uheldigt af, at Sarti allerede i Maj 1772 maatte ansøge om at få sin Kontrakt hævet, hvilket også bevilgedes. Den italienske Opera førte nu en hensygnende Tilværelse, indtil den ved Udgangen af Saisonen 1777—78, samtidig med den ny Overtilsyns-Kommissions Dannelse, fuldstændigt ophævedes.

drømme det, saa belee det; men undskyld den arme Djævel, der bringer det. Er det taaleligt, saa anbefaler jeg det og mig i Deres høye Bevaagenhed og udbeder mig Tilladelse til, hvis min Gigt vil tillade, i Aften ved Skuespillet at hente Svar. Jeg er etc.

IV.

Gunstige Herre!

Ankersminde¹⁾ d. 8de Junii 1779.

Imodtag den oprigtige Taksigelse, som jeg saa høylig skylder Dem saavel for andre Godheds Beviisninger, som fornemmelig for den meget vigtige, jeg modtog sidste Tirsdag. Andre ogsaa vigtige Pligter have gjort mig det umueligt at gjøre D. H. een Opvartning for mundtlig at aflægge min Tak; jeg tør ikke engang (uden De behager at bestemme en vis Tid, da jeg altid vil finde Muelighed til at adlyde) vente mig Lejlighed til at udbede mig en Samtale i de Timer, da D. H. er tilstede, førend maaske paa Søndag. Men i Morgen Eftermiddag har jeg Tid til at komme til Staden og, hvis Afskrivten af Syngestemmerne til Vildmanden²⁾ ere til den Tid færdige, saa tør jeg udbede mig, at D. H. vilde levere dem ud, saa at jeg kunde afhente dem. Jeg udbeder mig end videre D. H.'s Bevaagenhed og er etc.

V.

Kiøbenhavn d. 3die Januarii 1780.

Gunstige Herr Velynder!

Efter D. H.'s Tilladelse har jeg mældt mig ved Deres Dør i Forgaars to Gange, i Dag tree og i Gaar fire Gange. Saa mange Opvartninger kan jeg gjøre uden synderlig Ulejlighed, siden jeg ikke tør være hjemme, førend jeg har erholdt Opfyldelse af D. H.'s gunstige Løvte. Maatte jeg ikke udbede mig, at jeg maatte mælde mig i Aften ved D. H.'s Loge for at erfare,

¹⁾ Det har ikke kunnet oplyses, hvor dette Sted har ligget; det må øjensynlig have været i Nærheden af Hovedstaden, da Pram selv udtaler, at han kan komme ind den følgende Dags Eftermiddag.

²⁾ Et Syngestykke af J. F. Marmontel, der havde lånt Idéen af Voltaires: Le Huron. Det opførtes med Musik af Grétrý første Gang på den danske Skueplads 6 Januar 1780. Det gjorde imidlertid ikke synderlig Lykke og henlagdes efter kun 4 Forestillinger. Prams Oversættelse er trykt 1780 og påny i den gyldendalske Samling af Syngespil (4de Bind).

om og naar jeg tør haabe det belovede; dog saa, at, i Fald endnu den saa længe omhandlede Piece skulde forkastes, D. H. da vilde have den Oprigtighed at lade mig det vide og sende mig begge Stykkerne baade *Frøknerne fra Smyrna*¹⁾ og *den store Skjønhed* tilbage. Deres Velbaarhed tilgive min velgrundede Længsel! Jeg er etc.

VI.

den 9 Martii 1780.

Høyvelbaarne Herr Kammerherre!

I Forgaars var jeg to Gange, i Gaar to Gange ved Deres Dør uden at være saa lykkelig at finde Dem hjemme. D. H. havde sagt til Deres Tiener, at jeg maatte søge Dem paa Comoedien, men da jeg kom til Logen, saa formenede en deruden for posteret Karl mig Tilladelsen at pikke paa, uagtet jeg havde ligesaa vel med Etatsraad Bornemann²⁾ som med D. H. noget af Betydenhed at tale, som dog ikke udfordrede længer Tid end Symphonien imellem toe Acter. D. H. veed, hvor betydeligt det er mig, det jeg har at tale med Dem om, altsaa kan det ikke forundre Dem, at jeg meget længes efter det, som De i Løverdags otte Dage, i Tirsdags, sidste Løverdags, ikke at tale om hver tredie Dag næsten i et Aar har lovet mig. Jeg maae end videre sige D. H., at det er mig overmaade besværligt baade for min Helbred og for den dermed forbundne Tidsspilde at gaae

¹⁾ Dette Stykke er, som det vil ses af Prams nedenfor aftrykte Skrivelse til Warnstedt af 10 Sept. 1791, det samme, som han senere omarbejdede under Titlen: *Negeren*. Hverken dette eller det ovenfor nævnte: *Den store Skjønhed* omtales i hans literære Testamente.

²⁾ Vilhelm Bornemann (f. 1731 † 1801), der havde været Medlem af Direktionen for det kgl. Skuespilhus indtil 1778, nærede en levende Interesse for Teatret, der bl. a. gav sig Udslag i, at han 1763 oversatte Corneilles *Polyeuctes Martyr* på Vers. Han endte som Generalauditor og Konferensråd. Allerede 1776 var Pram trådt i Forbindelse med ham, idet han blev antaget som Huslærer for hans Søn, den senere Justitiarius i Højesteret Anker Vilhelm Frederik B., men, da denne 1779 var blevet dimitteret til Universitetet, var Forbindelsen på denne Tid ophørt. At Pram har sat stor Pris på Opholdet i Bornemanns fint dannede Hjem, ligesom han også har forstået at vinde sin Principals Yndest, får man et bestemt Indtryk af ved at læse hans Ytringer derom i hans til Ordenskapitlet indgivne Biografi (aftrykt i: *Østs Archiv*, I. p. 113). Fra Bornemanns Hus hentede Pram også sin senere Hustru, nemlig Jfr. Erichsen, der på samme Tid som Pram var Huslærer, indehavde Pladsen som Française.

ofte hver Dag fra Fiolstræde til Slottet¹⁾, helst naar den heele Gang skal være saa reent forgiæves. Og hvad fordrer jeg af Dem. Formaar De ikke at holde deres Løvte at skaffe mig Penge for mit indsendte Stykke eller Stykket opført, saa send mig det tilbage og De er frie for alt det Bryderie, som jeg forarsager Dem.

VI.

P. M.

den 15de Ap. 1780.

Jeg kan ikke nægte, at det baade undrede og smertede mig, at D. H. ikke i det mindste inden Deres Bortrejse i Gaar havde ladet mig vide min Ulykke. Jeg har da tvert imod D. H.'s Løvter intet meer at haabe? Slet intet meere? Jeg er i den forfærdeligste Stilling. Jeg har i Nat ikke turdet komme hjem, thi jeg satte min Vertinde i samme Tilstand som jeg selv var. Hun skal flytte. Vores fælles Tøy skulle være bortbragt i Gaar Eftermiddag. Men D. H. har ikke kunnet holde mig sit Løvte og altsaa jeg ikke min Vertinde mit. Ventelig bedrager en fierdemand os alle tre. Ogsaa Løvtet om at faae Statssecretairen²⁾ i Tale biede jeg forgiæves efter Opfyldelsen af! Men, hvordan end alting er, saa beviis mig dog endnu engang den Bevaagenhed at lade mig faae Dem i Tale engang i Dag, naar De selv vil bestemme. Naar De bringer mig til Endelighed i denne Sag, jeg forsikkrer Dem, jeg skal ikke tiere falde Dem besværlig. Undskyld en Tone, som min Tilstand nøder mig til at tale i. Jeg tvivler ikke om Deres Bevaagenhed, som De engang har forsikret mig om; men er etc.

VIII.

Kiøbenhavn den 28de Januar 1781.

Høyvelbaarne Herr Kammerherre!

Man fortæller hinanden i Byen, at der i Aften skal være Generalprøve paa Armida³⁾. Atter Tiggerie! D. H. har med for

¹⁾ Warnstedt havde som Adjutant sin Bolig på Christiansborg Slot.

²⁾ O. Høegh Guldberg.

³⁾ Armida, Opera i 3 Akter af Coltellini med Musik af Salieri, opførtes første Gang 30 Januar 1781 i en ussel Oversættelse af A. G. Thoroup, der 1779 sammen med Wessel var bleven ansat som Syngespiloversætter ved Skuepladsen. Operaen gjorde trods de store Udgifter, dens Iscenesættelse havde medført, absolut ikke Lykke og opnaede i det hele kun 4 Opførelser.

megen Eftergivenhed tilforn hørt mig i den Tone. — Jeg har en Pige, Jomfrue Ericson¹⁾ heder hun; hun ønskede at se Armida; denne Lyst kan jeg af mange Aarsager ikke meget snart vente at kunne tilfredsstille; maae jeg bringe hende hen at see Prøven i Aften; at sige, hvis det samme tillades nogen anden? — Men tillades det end hende, saa kan hun ikke vel komme uden at bringe en vis Frue Melchior²⁾, hos hvilken hun i Dag er i Sælskab, med; og samme Frue Melchior har en Datter eller toe, som ere ligesaa nysgiærrige som det hele øvrige Kiøn. Summa Summarum: maae jeg komme i Comoedie-Huset med tre eller fire Fruentimmer i Aften; og hvis jeg ikke i Dag kan have den Lykke at tale med D. H., vil De da ikke give mig denne Tilladelse skriftlig med et Par Ord, som jeg Klokken et eller toe maatte afhente? Gid jeg aldrig havde nogen vigtigere Begjæring at besvære D. H. med! og ingen, paa hvilken et Afslag mindre vilde nedtrykke mig! Imidlertid undskyldte De mine idelige og mangfoldige Begjæring. Denne er mig imidlertid ikke ubetydelig, da dens Opfyldelse sætter mig i Stand til at gjøre det Menneske en Fornøjelse, hvis Fornøjelse er Hovedhensigten for alle mine Foretagender. Jeg er etc.

IX.

Kiøbenhavn d. 30. Julii 1782.

Høyvelbaarne Herr Kammerherre!

Jeg har betænkt, at det vilde være mal honnete af mig, om jeg efter D. H.'s mig saa meget gunstige Forestilling for Hans Kongelige Høyhed og Høysammes Biefald og Tilladelse omarbejdede eller forandrede den Epilogue³⁾, som jeg har sat bag efter Cecilia,⁴⁾ siden bemeldte Hans Kongelige Høyhed først havde til-

¹⁾ Marie Magdalene Erichsen, Datter af den bekendte Projektmager og Læge Johann Gottfried Erichsen, der døde 1768. (se: Minerva. 1803. I. p. 147).

²⁾ Rimeligvis gift med Købmand Moses Melchior (f. 1735 † 1817). jfr. Rahbeks Erindringer. I. p. 328.

³⁾ Denne Epilog findes ikke i Udgaverne af Prams Oversættelse. Hverken Berlingske Tidende eller Adresseavisen omtaler i deres Referater af denne Fest nogen Epilog, den må dog være bleven benyttet ved de to Opførelser, om hvilke her er Tale, nemlig ved Festen d. 4. og 5. Sept. 1782 paa Dronning Juliane Maries Fødselsdag, der fejredes paa Fredensborg. (Se: Prams udv. Skr. Supplementbind p. XXXVII).

⁴⁾ Syngespil i 3 Akter, vistnok af Mabilie, med Musik af Dezèdes; det op-

tænkt den iblandt dem, der vilde concurrere dertil og som best skilte sig ved sit Arbejd, den Ære at have gjort en Epilogue efter min Oversættelse, af Syngestykket Cecilia. Med al min Stolthed vil jeg dog ikke berøve nogen anden den Ære, som ikke tilhører mig urøvet. Der torde være en eller anden lille Digter ved Hoffet, som kunde ønske sig den Lejlighed til at smiggre sig ind og hvorfor skulde jeg ønske at betage en saadan en den. Kortsagt jeg vil ikke forandre i det, der staaer, det mindste andet end Skrivfejl; og i Kraft af min Autor Myndighed forbyder jeg enhver at foretage mindste Forandring, uden saa vidt de tillige paatage sig Navnet for Tingen. — Hvad jeg finder fejlskrevet eller urigtigt i Oversættelsen skal jeg forandre; og, siden jeg har oversat Syngestykket allene for at fortjene Penge derved, saa fordrer jeg Betaling. Jeg fordrer ligeledes den for fire Aar siden belovede Belønning for Sørge-spillet Hævnen, som siden ikke er bleven erindret og som ikke kan være mindre end 200 Rdl. Det antagne og nu efter Rosenstands¹⁾ Anmærkninger rettede Lystspil den store Skjønhed skal af Hr. Ober-auditeuren indsendes inden otte Dage; og Syngestykket l'erreur

---

førtes første Gang 25. November 1782 og gik indtil 1793 19 Gange. Pram udtaler selv, at han i dette Stykke har „behandlet det lyriske med saamegen Frihed, at det for en stor Deel nok er at ansee omtrent som mit eget.“ Oversættelsen udkom 1782 og er senere optaget i den gyldendanske Samling af Syngespil (6te Bind).

¹⁾ Peder Rosenstand-Goiske (f. 1752 † 1803), den bekendte Dramaturg, der som ung Student igennem 2 Saisoner (1771—73) havde udgivet det dygtige og for Kendskaben til hine Tidens Skuespilopførelser uundværlige Tidsskrift: „Den dramatiske Journal.“ Han var 1780 på Eickstedts Anbefaling blevet ansat som Censor ved Skuepladsen. Det har dengang været et almindeligt Rygte, at hans Ansættelse skyldtes Eickstedts Frygt for, at Rosenstand i Tilfælde af, at denne Ansættelse blev ham nægtet, skulde offentliggøre et af ham forfattet Skrift, der skulde påvise, hvorledes det af Eickstedt protegerede Syngespil allerede havde skadet og vilde skade Skuepladsen. Dette Rygte, der bl. a. omtales i Rahbeks Erindringer (I. p. 259—60) og senere i Overskous Theaterhistorie (III. p. 157 ff.), bekræftes, som det synes, af Rosenstand-Goiskes Andragende om Ansættelse, hvilket er aftrykt i Museum 1893 II. p. 104. Rosenstand-Goiskes Arbejde henla i Håndskrift til 1839, da Molbech besørgede en kommenteret Udgave af det. R. skakte sig mange Fjender i sit Embede som Censor; han synes at have været temmelig vanskelig at omgaas og navnlig skal hans sarkastiske og bidende Tone have stødt mange fra ham. Få har dog udtrykt deres Uvilje overfor ham i sa kraftige Udtryk som Pram, hvorpaa der senere i Brevene vil findes Exempler.

d'un moment ¹⁾, som jeg har oversat for tree Aars Tid siden venter jeg endnu Betaling for. Jeg takker meget inderlig for D. H.'s Mildhed, Høflighed og, tør jeg sige det? Venskab for mig i den Tid, jeg har været nødt til at søge min Tilflugt til det utaknemmelige Theater Væsen. Naar alle disse mine Fordringer blive betalte og det nye antagne Stykkes Betaling kommer til, saa venter jeg omsider den Lykke derved ikke blot at kunne betale min ædle Creditor, hvis fulde Fordring jeg ikke med Nøysagtighed veed, men endog at have noget tilovers til Erstatning for den Tids og Æres Forliis det har været saa længe at have med det forhadte Tøys at bestille. Jeg er etc.

X.

Kiøbenhavn d. 13. Februar 1783.

Høyvelbaarne Herr Kammerherre!

At ikke D. H. har givet mig den Ære at besvare det Brev, jeg for adskillige Maaneder tog mig den Frihed at skrive Dem til, tilskriver jeg samme Aarsag, som har gjort, at jeg ikke har mundtlig henvendt mig til Dem samme Sag angaaende; Mangel paa Tid har hindret D. H. som mig fra at afgjøre denne Sag. Imidlertid er Syngestykket Cecilia og siden Hyrdinden paa Alperne ²⁾ opførte. Jeg igjentager ikke her den i ovenmeldte mit Brev opgivne Regning, allerhelst siden jeg nu ligesaa lidet som den Gang er i Stand til at opgjøre nogen accurat Regning. Jeg veed vel, at jeg har faaet for Hyrdinden paa Alperne 50 Rdl. og for Cecilia 100, foruden 10 Rdl. som en Slags Douceur for den roeste, men ikke opførte Epilogue til Dronningen ³⁾; men jeg veed ogsaa, at ingen, naar alt kommer til alt, har maattet lade sig nøye med ringere Betaling eller saa ringe engang som jeg for mine Arbejder, jeg veed og, at ingen af dem, som have arbejdet for Skuepladsen, saa meget har trængt til at søge Fordeelen som jeg; og jeg veed endvidere, at jeg i Henseende til Theatret

¹⁾ „Øjeblikkets Vildfarelse“ — om dette hedder det i Prams literære Testamente, (Udv. Skrifter. Supplementbind p. XXXVIII), at det aldrig blev opført.

²⁾ Syngestykke i 3 Akter af Marmontel med Musik af Kohault og Hartmann den Ældre opførtes første Gang den 30. Januar 1783, men henlagdes allerede efter 3 Opførelser. Prams Oversættelse er trykt 1783 og siden optaget i den gyldendalske Samling af Syngespil (6te Bind.)

³⁾ Til hvilken Lejlighed den har været bestemt, vides ikke.

skrækkeligen er bleven fornærmet, hvilket jeg aldrig skal fortie, førend jeg har lært at hykle. Jeg vil for Resten forudsætte, at hvad jeg i Forskud kan have erholdt af Theatret maae anses som betalt ved den store Skjønhed, som jeg til den Ende har omarbejdet til Skuepladsens Brug og indsendt, for Resten lige glad, enten man vil opføre det eller ikke¹⁾, om man dertil vil vælge den Tid, Skuepladsen besøges, eller Foraaret, naar ingen kommer der meere osv. Men D. H. har lovet mig at anvende Deres heele Indflydelse for at skaffe mig en billig Belønning for den paa Cecilia anvendte dobbelte eller tredobbelte Umag og troet, at man efter Billighed aldrig derfor vilde vægre mig 50 Rdl. Jeg er just i disse Dage formedelst en vis Persons Urigtighed, som har oppebaaret mine ordentlige Indtægter og det, hvoraf jeg skulde have Levebrød, sat i den skrækkelige Forlegenhed, at en Creditor, til hvilken jeg havde givet mit Æres Ord, har Magt til ethvert Øjeblik at prostituere mig. D. H. seer selv, hvor meget alvorligere Grund jeg har nu fremfor tilforn til at frygte for Ubehageligheder af dette Slags. Det kan altsaa aldrig fortænkes mig, da jeg roelig har biet til den yderste Knibe, at jeg nu tager min Tilflugt til D. H., og fast haaber, at De om muligt er skaffer mig endnu i Morgen den for Cecilia lovede Douceur af 50 Rdl. udbetalt, hvorved jeg halv reddes af Kniben; eller og at D. H. med et Par Ord giver mig den Ære at tilmelde mig, hvad jeg kan haabe eller ikke, thi det er mig umueligt enten i Aften eller i Morgen Formiddag at gjøre Dem min personlige Opvartning. Udbedende mig Deres bestandige Bevaagenhed er jeg etc.

XI.²⁾

Ædle Velgiører!

Det dramatiske Forsøg, jeg største Deelen af Sommeren har arbejdet paa og hvorom jeg har talt et Par Gange med D. H., er nu færdigt. Jeg tager mig den Frihed at sende Dem vedlagt en

¹⁾ Det blev aldrig opført.

²⁾ Et Brev af 3dje Marts 1783, i hvilket Pram beklager sig over en Uhoflighed fra Schwartz's Side, udelades her, da det allerede foreligger trykt i Museum 1893 II. p. 103 (med nogle enkelte Fejlæsninger).

Afskrift af min egen Kloe forfærdiget og altsaa, frygter jeg, til liden Nytte.¹⁾ Jeg ønskede ubeskriveligen at jeg en Dag maatte have Tilladelse til at forelæse Dem det; men det maatte være en Dag, da De var i saa ondt Humeur, at De ingen anden Ting gad eller kunde foretage og at De var i Stand til intet at stikke under Stoel og slet intet at skaane Forfatterstoltheden.

Hoslagte Exemplar er for D. H. selv og for Directionen. Dog, da det er det eneste læselige Exemplar der existerer, foruden et stadseligere afskrevet for Directionen, saa skal jeg, naar De har læst nok deri — desværre det er maaske gjort i 5 Minuter — bede om at maatte faae det tilbage.

Det bemeldte *stadselige, det er stortskrevne*, Exemplar for Directionen, vil Rosing frembringe, som er min Agent og Substitut til at imodtage dens Beslutninger; thi jeg er anonym og ønsker saa at blive ad interim, d. e. evig, om Piecen dumper.

Jeg har gelejdet Afskrivten, den til Directionen, med en Promemoria, hvori jeg opkaster adskillige Vilkaar for at forebygge, at ikke vor Ven Oberauditeuren skal behøve et Par eller en halv Snees Aar til Bedømmelsen; at ej en vis anden Mand, om det skulde antages til Opførelse, skal finde nødvendigt at bekoste en halv Snees tusinde Rigsdaler til Decorationer og Dragter; og en vis tredje at behøve eet Aar til at sætte Musik til et Chor, som deri forekommer og derfor at fordre 1000 Rdl. osv. De opkastede Vilkaar angaaer Direktionen, naar D. H. ikke er tilstede i den.

Gid den maa findes antagelig og blive brugt og gjøre stor Lykke, thi den er bestemt til at afdrage noget af den Gjæld, jeg skylder i saa mange Aar den ædelmodige Velgjører, som jeg i halsstarrig Uvidenhed og Utaknemmelighed saa længe har miskjendt. Det, De veed det, gjør jeg ikke længer, men er af mit Hjertes inderste med dybeste Høragtelse etc.

XII.

Kbhvn. d. 30. Ocb. 1787.

Høyvelbaarne Hr. Kammerherre.

Mueligt i det mindste er det, at saavel vort Hof som dets

¹⁾ Pram skrev en temmelig uskøn og ofte vanskelig læselig Hånd.

høye Giest¹⁾ med Fornøjelse saae en veldrejet Compliment i Form af en Prolog tilvejebragt foran Skuespillet i Aften.²⁾ Mueligt, at man modtog saadan en Ting, men ogsaa mueligt at man ingen vilde give, om man have (sic!) Aars Kald og Varsel, hvo veed de Cabinets-Forstaaelser; at frembringe en velsnoet saadan Tingest i nogle Timer er maaskee derimod reent umueligt; men vist er det, at, om alle versificerende Genier fra Homer til Otto Tønsberg³⁾ vare her samlede, saa blev der intet af, om de alle, overtlydede hos sig om Umueligheden, lode være at prøve paa at overvinde den.

Hoslagt følger et Forsøg til en Prolog, som skulde indeholde den omtalte Hilsen til Hans svenske Majestæt. Hvis det er vanskeligt i nogle Timer at frembringe en saadan Klump gode Vers, da er det uden Tvivl umueligt for Digteren selv at prøve og veje

---

¹⁾ Gustav III af Sverrig, der d. 29. Okt. 1787 aldeles uventet var indtruffet i København, så uventet, at han overraskede den kgl. Familie, der intet anende sad og drak Kaffe. Dette Besøg skyldtes Gustav III's Plan om enten at få Danmark til at bryde med Rusland eller i det mindste forholde sig neutral, når han angreb Rusland, der nogle Maaneder forud var bleven indviklet i Krig med Tyrkiet. Hans Plan mislykkedes som bekendt (se: Edv. Holm: Danmarks Politik under den svensk-russiske Krig 1788—90; jfr. Hist. Tidsskr. 4. R. I.), og Danmark sendte Året efter, da Gustav III var rykket frem imod den russiske Grænse, et Hærkorps under Landgrev Karl af Hessen ind i Baahuslen. Dette i Forening med de svenske Officerers Opsætsighed tvang ham til at opgive Angrebet. Gustav III opholdt sig i København fra d. 29. Okt. til den 5. November, hvorpå han efter et kort Besøg på Bernstorff tog til Fredensborg. På Grund af Storm måtte han overnatte den 7de November paa Kronborg og rejste først Dagen efter til Helsingborg.

²⁾ Brevet må, hvad ogsaa en enkelt Passus tyder på, være skrevet den 30. Okt. om Natten, thi Gustav III gæstede d. 1. November Skuepladsen, hvor der opførtes: Barberen i Sevilla med den af Pram forfattede Prolog. Denne, der foreligger trykt (og ogsaa er optaget i hans Skrifter IV. p. 271), er holdt i meget svulstige Udtryk. Af hvem denne Prolog, der har det tilfælles med så mange andre Festdigte, at den ingenlunde kan siges at være noget Udtryk for den virkelige Stemning, er bleven fremsagt, kan ikke ses af Datidens Aviser, der ellers giver ret udførlige Referater af Svenskekongens Besøg. Kong Gustav belønnede Pram med en Guldmedaille for hans Prolog.

³⁾ Otto Tønsberg (f. 1748 † 1808), der 1788 blev udnævnt til Auditør paa St. Croix, havde 1778 udgivet et uopført, ikke synderlig heldigt Synge-stykke: De samnitiske Ægteskaber. Han har efter dette at dømme ikke nydt særligt Ry som Digter.

i saa kort Tid sine Verses Værd. Det gjør en anden dertil competent Mand i et Øjeblik.

Uagtet jeg synes, at mine gesvindt frembragte Vers ere ret gode, er det ej allene mueligt, at de ikke ere det, men at jeg selv inden 24 Timer vil see, hvad jeg endnu ikke kan, at de intet due. De dømme.

Skulde det nu hende sig, at min Prolog virkeligen var brugelig 3: over det middelmaadige, og skulde D. H. ikke forud vide, at man intet sligt vilde have eller Kong Gustav skulde rejse i Dag eller ikke komme i Comedien i Aften, saa vilde den vel, da der ingen Tid er at give bort, være at bringe i Brug paa følgende Maneer.

Man maatte strax lade den afskrive med en fremmed Haand, thi min maa ikke kjendes, om det skulde gaae ind igen, og flye Schwartz (sic!) eller, om han ikke kan, da Preisler¹⁾ eller Rosing at lære. Det er dog ingen Sag for øvede Skuespillere at lære den i nogle Timer! — Derpaa maatte man forevise den ved Hoffet, om den der ikke skulde falde igiennem.

Om nu en af de gode Venner læser et Par Timer forgjæves! Jeg har da arbejdet i Nat forgjæves. — At den maatte reciteres i en smuk Decoration og i en smuk, jeg mener vel endøg græsk Dragt, dog maaskee nej — forstaaer De bedre end jeg.

Den maatte vel og trykkes, om den blev brugt, men den maatte da sendes til Schultz Bogtrykkeri inden Klokken 11, da skal jeg sørge for Resten.

Om nu og Hr. Kherren kiender min Haand, min Stil osv., saa forbydes det dog herved D. H. førend Tingestens Antagelse at vide, hvem jeg er. Jeg er saalænge aldeles anonym og endda kun kiendt af Dem for efter Deres Raad og Anviisning at rette lidt paa Baggetellen, hvor fornøden gjøres og mueligt er. Jeg vil for Resten slet ikke være kiendt.

¹⁾ Joachim Daniel Preisler (f. 1755 † 1809), der havde debuteret d. 26. Januar 1779, havde efterhånden erhvervet sig et ikke så lille Publikum og det var derfor ret naturligt, at Prams Tanke faldt paa ham eller Rosing, hvis ikke Schwarz, med hvem han atter synes at være kommet på en god Fod efter det ovenfor omtalte Sammenstød, vilde paatage sig Fremsigelsen af Prologen.

Det maatte, synes mig, om Tingen blot er passabel, o: som sagt meere end middelmaadig, være en behagelig Surprise fra alle Sider at imodtage Gustave og i denne Snup med noget for ham.

Tilgiv min fortroelige udjaskede Raisonnering.

XIII.

Ædle Velynder og Velgjører.

d. 27 Martij 1789.

Jeg sender Dem herved ej allene mit Brev til Skuespil-Directionen men endog Concepten dertil. Aarsagen er, at D. H. ikke maa brække Brevet til Directionen, men bør dog ej være uvidende om, at jeg ikke har skrevet uden hvad jeg maae og bør, hvilket alt nærmere er at see af Brevet selv. Tilgiv mig al den Ulejlighed, jeg volder Dem. Det er dog en Bagatel mod, hvad De har tilgivet mig og gjort for mig. Concepten kan jeg ved Lejlighed faae igien; men vær nu ej efter Sedvane overdreven beskeden og ædelmodig i ikke at afsende min Epistel.

XIV.

Ædle Velynder og Velgjører.

(Fra 1789).

Aarsagen, hvi jeg forleden Dag bad D. H. om Sin og om at skaffe mig de øvrige Skuespil-Directeurs¹⁾ Minde til at lade

---

¹⁾ For rigtigt at forstå det følgende vil det være nødvendigt at oplyse, hvorledes Teatrets Direktion på denne Tid var sammensat. Som ovenfor nævnt var der 1778 blevet indsat en Overtilsynskommission med Warnstedt som administrerende Direktør; denne Kommission ophævedes 26 April 1784, og den nye Overhofmarskal, Gehejmeråd Numsen blev Teatrets Chef, medens Warnstedt, der noget før var trådt ud af Militæretaten, vedblev at fungere i sin gamle Stilling. Allerede ved Begyndelsen af Saisonen 1786—87 omordnedes Teaterbestyrelsen imidlertid efter Forslag af Numsen således, at der indsattes en Direktion bestående af Warnstedt stadig som administrerende Direktør, Etatsråd Ejler Hagerup, Justitsråd Wormskjold, Rosenstand-Goiske (som Censor), Hovedkassereren Justitsråd Lassen, den endnu ikke antagne Kapelmester og endelig Numsen selv som Præsens. Denne Direktion blev strax Genstand for megen Spot, navnlig fra Personalet, der Mand og Mand imellem benævnedes den med Øgenavnet „De 7 vise Mestre“. Ved Begyndelsen af næste Saison tiltrådte den indkaldte Tysker J. A. P. Schulz Direktionen som Kapelmester. Om de mange Forviklinger, som Sammensætningen af denne Direktion, af hvis Medlemmer flere stod meget skarpt overfor hinanden, således Rosenstand-Goiske og Warnstedt, affødte, kan ses i Overskous Teaterhistorie (3dje Bind). Jfr. Kringelbach: Civile Direktioner og Kommissioner. 1899, p. 92 ff.

trykke min Opera *Olindo og Sophronia*¹⁾, var, at jeg ved Publici Dom kunde komme i Erfaring, om enten det er saa. som det lader, at Capelmesteren Herr Schulz²⁾ enten slet ikke eller dog kun efter en alt for lang Deliberation skulde kunne beslutte at sætte Musik dertil, efter at det af Directionen 1785 eller 1786, da det efter Begiæring var skrevet, var bleven antaget, ja til Bekræftelse paa Antagelsen betalt med 200 rdl, eller ej. At Naumann³⁾ ikke satte Musik dertil, kan ingen for uden Skjæbnen, som vilde, at Jomfrue Biehl skulde komme mig i Forkiøbet og at denne med saa megen Ret yndede og berømte Componist kom bort, inden han her fik komponeret meere. At man gav et Arbeid af min Ven Thaarup⁴⁾ Fortrinnet til at give Hr. Schulz, som i Naumanns Sted kom herind, noget at gjøre sig kiendt af vort Publicum med, kunde jeg saa meget mindre have imod, som jeg fra først af, sandt at sige, ikke brændte af Længsel efter at

¹⁾ Til denne havde Pram hentet Stoffet af Tassos det befriede Jerusalem med Benyttelse af Merciers prosaiske Sørgespil over samme Emne. Det blev aldrig opført, og i sit literære Testamente udtaler Pram, at hverken han eller Publikum vilde tabe meget, om det ikke blev anset værdig til at optages inellem hans Skrifter. „*Olindo og Sophronia*“ blev trykt i *Minnerva* 1789 Marts (p. 325) og Rahbek optog den trods Vennens egen Fordømmelse i hans Skrifter (I. p. 107).

²⁾ Som ovenfor nævnt, var Johan Abraham Peter Schultz 1787 bleven ansat som Kapelmester med Forpligtelse til årlig at komponere en Opera.

³⁾ Johan Gottlieb Naumann (f. 1741 † 1801), der på Gustav III's Opfordring 2 Gange havde aflagt længere Besøg i Stockholm for at reorganisere det svenske Kapel, gav omsider efter for de indtrængende Anmodninger, der rettedes til ham fra Danmark, og lovede ligeledes at bringe det danske Kapel i en bedre Orden. Dette udførte han under et Ophold her fra Juni 1785 til April 1786, og lovede desuden at ville skaffe Skuepladsen en dygtig Kapelmester, hvilket Løfte han ogsaa holdt, idet det var ham, der henledte Opmærksomheden på Schultz. Tillige havde Teatret anmodet Naumann om at komponere en Opera for det og, da man ikke kunde få nogen original dansk Operatext, måtte man nøjes med at levere ham *Calzabigis Orpheus og Eurydice* i en temmelig tarvelig Oversættelse af Jomfru Biehl. Operaen gjorde imidlertid ikke ringe Lykke, da den opførtes første Gang 31 Januar 1786, og indtil Udgangen af 1791 gik den ialt 26 Gange over Scenen.

⁴⁾ Operaen „*Alfsol*“, der havde hentet sit Stof fra Suhms nordiske Fortælling fra 1783 af samme Navn (Suhms Skrifter, IV. p. 1). Af denne Opera, der aldrig fuldendtes, findes enkelte Fragmenter optagne i den af Rahbek 1822 besørgede Udgave af Thaarups efterladte poetiske Skrifter.

celebreres af en Mand af den, efter Forlydende, mere kunst-
 rigtige end behagelige Kirnbergerske¹⁾ Skole; for Resten var Thaa-
 rups Udkast af vor egen Historie og efter en af vor Suhms
 Mesterarbejder; det blev og saa tidlig begyndt, at denne Digter,
 om Sygdom og mellemløbne Omstændigheder ej havde hindret
 det, vilde have udarbejdet sit Udkast saaledes, som man kunde
 vente det af ham. — Nu fik jeg paa en Gang at vide, at Thaarups
 Arbejde var forkastet som ej betids nok fuldfærdigt og at Hr.
 Schulz havde valgt et andet — ikke mit — men et Udkast af
 min endnu fortroligere Ven, Baggesen²⁾.

Jeg har aldrig havt større Indbildning om mine Digter-
 talenter end at jeg uden Krænkelse vilde have anseet det, om
 Skuespil Directionen havde forkastet min Opera, da jeg ind-
 leverede den. Saa mange brave Mænd have gjort mislykkede
 Forsøg paa at skrive Skuespil, at jeg derved meget godt kunde
 trøstet mig for dette Vanheld, hvilket da desuden var blevet
 ubekjendt; men nu havde Skuespil Directionen antaget og betalt
 mit Arbejd og allene en fremmed Componist Hr. Schulz af Reins-
 berg havde forkastet det; forkastet det uden at lade mig nogen
 af hans Forkastelses Grunde vide; forkastet det uden at værdige
 mig et eeneste Forslag til Forandring eller Lempning efter Mu-
 sikens Tarv, det eeneste, han maa give sig af med at dømme
 om. Hr. Schulz havde forkastet det, en Mand, som jeg aldrig
 troede, jeg i mit Arbejds Bedømmelse havde med at gjøre, hvis
 Dom jeg aldrig havde underkastet mig; han havde forkastet det,
 ikke for et andet, som var erkiendt bedre og beqvemmere end
 mit, men for et Udkast, for et Forsæt af en anden til at skrive
 en Opera³⁾ i Stedet for min.

¹⁾ Johan Philip Kirnberger (f. 1721 † 1783), Elev af Bach, var en bekendt og anset Musikteoretiker, hvis betydeligste Værk „Die wahren Grundsätze zum Gebrauche der Harmonie“ dog efter nogles Sigende skal være forfattet af hans her nævnte Elev: Schultz.

²⁾ Baggesen var kort efter sin Afgang fra Slagelse Latinskole 1782 blevet indført i Prams Hus af Fru Prams Broder. Som bekendt vandt han i høj Grad Prams Yndest og forelskede sig på det hæftigste i hans Kone (hans Ungdomsdigtningens Zeline).

³⁾ Hermed sigtes til Operaen Erik Ejegod, som Baggesen for største Delen havde udarbejdet, inden hans Opera „Holger Danske“ med Musik af

Dette forekom mig at være en Myndighed og en Ringagtelse for mit Arbejd saavel som og for Skuespildirectionens Dom, der havde antaget det, der paalagde mig at indhente en for Bestemmelsen af mit Stykkes Værd mere afgjørende Dom end Hr. Schulzes, som uagtet hans ypperlige Musik til den slette Aline¹⁾ dog vel kunde fejle i sin Dom over et dansk Drama.

Derfor bad jeg om Directionens Minde til at lade min Opera trykke. D. H. sagde mig, at man endnu vilde engang gjøre Brug deraf, at Hr. Schulz skulde sætte Musik dertil og at man derfor helst saae, at det blev utrykt. — Men bag efter beretter Baggese mig til sin fuldkomne Retfærdiggjørelse i Henseende til alt dette, at han ej har lovet Hr. Schulz at forfatte ham nogen Opera, førend Hr. Schulz paa det bestemteste, tvertimod hans Overtalelser, havde erklæret, at han aldrig vilde befatte sig med min Olindo og Sophronia.

Min Dom, min Overbeviisning om Værdien af alt, hvad Baggese foretager sig som Digter, er D. H., er de fleeste af Skuespildirectionens Medlemmer, bekjendt nok til at man vil troe mig, naar jeg forsikkrer, at jeg venter af Baggese meere end nogen anden, at han ej allene meget langt vil overgaae mig i mit Forsøg, men meget meere endog enhver, der siden Quinault²⁾ i dette Slags har skrevet for Skuepladsen. Høyst rimeligt finder jeg det, at hans nærværende Arbejd vil opfylde denne Forventning, men *afgjort* finder jeg det ikke, førend jeg eller dog nogen anden faar seet Stykket, *førend det existerer*, og haardt finder jeg det, at hans eller nogens Udkast aldeles *ubeseet* tildømmes Fortrinnet for mit fuldendte Arbejd. Publicum, hvoraf mange

---

Kunzen i Marts 1789 var gået over Scenen; i hvert Fald forela den fuldendt, inden Baggese i Maj s. A. tiltrådte sin første store Udenlandsrejse. (Se Baggese's Biographie, I. p. 190).

¹⁾ Opera i 3 Akter af Sedaine, oversat af Th. Thaarup, var opført første Gang 30 Januar 1789 under almindeligt Bifald, til Trods for at Pram og hans Venner havde af al Magt bestræbt sig for at ophidse Stemningen imod den. (Se: Overskous Teaterhist. III. p. 404).

²⁾ Philippe Quinault (f. 1635 † 1688) har skrevet en hel Række Skuespil og Syngestykker, der stod i stor Anseelse hos hans Samtid og Eftertid. I sine sidste År skal han helt have fornægtet sin tidligere Produktion og udelukkende skrevet åndelige Digte.

veed, at jeg af Tassos fortræffelige Fortælling har forfattet en Opera og faaet den betalt, vil troe, at jeg har paasmurt Theatret en alt for elendig Tingest og tyvagtigen tilsneget mig Betalingen derfor, naar det mærkes, at ej allene ethvert Arbejd foredrages dette af mig, men at Hr. Schulz kan endog give en andens Forsæt at skrive en Opera Fortrinnet for den, jeg alt har skrevet og faaet betalt.

Baggesen kjender jeg heri uskyldig. Han har troet, at Hr. Schulz gjennem Directionen vel havde gjort rede for, hvi han ej satte Musik til min Olindo og Sophronia, og han gav efter for en Mands Bøn, der er hans Ven. Directionen kan heller ingen Skyld have i den Fortrydelse, jeg maa føle over Hr. Schulzes Adfærd. Den vidste, at det var Baggesens Arbejd, der sattes af Hr. Schulz i mit Arbejds Sted; den maatte troe, at dette var aftalt mellem Baggesen og mig, da han som bekjendt er hver Dag i mit Huus og er fra flere Aar tilbage min fortroligste Ven, hvilket enhver af Directionens Lemmer ved vor fælles Tale om hinanden noksom har erfaret; man kan og vel have formodet, at Hr. Schulz, som kjender mig og undertiden besøger mig, havde selv meldt mig Forkastelsen af mit Stykke paa een af den Million Maader, hvorpaa sligt kan skee uden Fornærmelse.

Det er tolv Aar, siden De, ædle Velynder og sande Velgiører, begyndte af mig at fortjene dette Navn. At jeg med mine lever og har Udsigt til fremdeles at leve, at jeg nyder nogle Godes Agtelse — alt skylder jeg Dem. De hører nødig min Tak. De maae nu høre den. Det skal, om mueligt, blive den eeneste Ubehagelighed, jeg forvolder Dem fra den Tid, jeg har lært at kjende Dem og det, jeg skylder Dem. Jeg har derfor ej, førend jeg nu finder det uundgaaeligt, villet besvære Dem med min ærgerlige Betragtning over denne Historie. Men, da jeg nu finder det aldeles nødvendigt for min Ære at lægge min Opera for Publicum, da Hr. Schulz ikke vil befatte sig med den, og Directionen selv altsaa ikke kan skaffe den forestillet, i det mindste ikke med Musik af Hr. Schulz, som jeg nu og hjerteligen skal frabede mig; da Directionen synes mig ligesaameget

fornærmet som jeg ved denne Hr. Schulzes Fremgangsmaade, saa maae jeg herved gjentage min Bøn om Deres Minde, om hvis Erholdelse jeg ikke bør tvivle, som og om at De vil forskaaffe mig de øvrige Directeurers til at lade min Opera trykke, saasom jeg nødig vil undvære dette Samtykke, men, om jeg end ikke er saa lykkelig at erholde det, dog *maa* lade min Opera trykke i denne Maanedes Hefte af Maanedsskrivtet Minerva.

Behøves der i Directionens Samling noget skriftligt fra mig til denne Resolutions Erholdelse, da hav den Godhed der at fremlægge dette mit Brev. Jeg ønsker dette saa meget meere, som jeg derved faaer Lejlighed til dog saavidt at gjøre offentlig min taknemmelige Følelse af, hvad jeg skylder Dem og den Ærbødighed, hvormed jeg altid skal gjøre mig Ære af at vise, hvor aldeles jeg er etc.

XV.

Ædle Velgjører og Velynder.

d. 6 November 1789.

Deres — ikke Deres Højvelbaarenheds, thi det er fremmed og stadseligt og stygt — Deres, min Velgjørers, min Vens — jeg skriver Ordet ud og er stolt — Seddel har glædet mig, inderlig glædet mig. Behøver jeg at sige det? Det var dens Forfatters Hensigt. Men den fordrer et Svar og jeg har intet at svare uden at De har ved Deres Seddel glædet mig og kold, som jeg trods Apparencerne virkelig er, sat mig i Flamme, Glædens Flamme.

Det var ikke Damon og Pythias¹⁾, jeg atter vilde ennuiere med. Det var en endnu, hvor utroeligt det maaske virkelig maatte forekomme en reent upartisk Mand, en endnu mindre interessant Person, mig selv. Jeg vilde fremstille mig for at nyde i et Par Øyeblikke Følelsen af, at *jeg*, den Figur jeg, har en

---

¹⁾ Skuespil i 5 Optog, der d. 14 Januar næste År gik første Gang over Scenen, men trods adskillige heldige Enkeltheder dog ingenlunde formåede at slå igennem, hvorfor det efter kun 6 Forestillinger henlagdes allerede Fjortendedagen derefter. Stykket foreligger trykt 1790 og er ogsaa optaget i Prams udvalgte Skrifter (II. p. 189). I sit literære Testamente udtaler Pram det Hab, at han vil kunne nå at fa det omarbejdet og spørger: „Skulde det virkelig fortjene efter tre eller fire Forestillinger med tvetydigt Bifald for stedse at henlægges?“

Mands Godhed, hvis Godhed og Venskab bliver mig hver Dag, hvert Øyeblik jeg tænker mig ham, dyrebarere.

Jeg havde noget at bringe, dog rettere intet. Resultatet eller Non-Resultatet af en Samtale, jeg i Gaar havde med Financecasseren¹⁾. Det var virkeligen intet, jeg havde at bringe, men dog ogsaa dette intet skulde jeg komme med.

Fuldkommen rigtigt. Skal Forfatteren af Damon og Pythias foredrage Stykket, dets Indhold, Gang osv., saa er det netop, som om det ikke skulde foredrages. De veed, hvem jeg ønsker dette Foredrag af. Dog ogsaa Rosing vil gjøre det ret godt. Denne Præliminair gad jeg ikke hørt, men vel Oplæsningen selv. Under Fortalen gaar jeg nu og seer paa Væggene, ud af Vinduerne osv. Jeg er, naar jeg maae være tilstede, beredt til alle Øyeblikke, kun ej i Morgen Formiddag. — Jeg modtager Tilladelsen til i Eftermiddag at see min Velgiører. Gandske Deres etc.

XVI.

d 3 Decbr. 1789.

Høyvelbaarne Hr. Kammerherre!

Köhne²⁾, som med D. H.'s Consens var udseet til at spille Pythias i Skuespillet Damon og Pythias, har i Dag været hos mig og andraget om, hvorledes han ved at gjennemlæse og tænke sig ind i den ham bestemte Rolle troer, at han hverken har mandig Stemme eller anseelig Figur nok til at fyldestgjøre, hvad Rollen i saa Henseende udfordrer og ønskede derfor saavel for Stykket som for sin egen Skyld, at han om mueligt maatte befries for at spille den. Da jeg, saa godt Haab denne unge Acteur end giver, ej kan andet end for min Deel bifalde hans Betragtning, lovede jeg at interessere mig hos D. H. for at skaffe ham hans Ønske opfyldt. Saavel for Köhnes som for Stykkets og min Skyld gjør jeg mig Regning paa, at D. H. om mueligt opfylder det.

Dersom mit ydmygste Forslag om, hvorledes Rollerne der-

¹⁾ Justitsråd N. Lassen.

²⁾ En kun lidet bekendt Skuespiller, der havde debuteret d. 16 April 1789 i Diderots Komædie: Faderen. Hans Teaterbane blev ikke lang, allerede 1797 blev han afskediget. † 18 November 1811.

efter skulde besættes, kan komme i Betragtning, hvorom D. H.'s sedvanlige Bevaagenhed giver mig Haab, saa troer jeg, at Stykket endog vilde vinde ved Forandringen, naar Rosing, som selv har havt den Godhed, da jeg berettede ham Köhnes Beslutning, dertil at tilbyde sig, maatte spille Pythias¹⁾ og Dionyses ham forhen bestemte Rolle maatte overdrages vor agtværdige gamle Musted, som jeg, naar det maatte bevilges, vil stræbe ogsaa ved min Overtalelse at disponere til med Velvillighed at paatage sig denne Rolle, hvortil jeg troer ham ret vel skikket, om den kun er skikket, det er værdig, for ham. Jeg anbefaler mig etc.

XVII.

Ædle Velgiører!

d. 19. Januar 1790.

Mine Venner have den Høflighed at forsikkre mig, at det er Publicums Krav og Befaling, at jeg skal lade Damon og Pythias trykke. Man gjentager mig det saa meget, og der er saa mange, der vil have Exemplarer hos mig, at jeg har halvt besluttet at lade den træde frem, underkastende sig deslige Producers almindelige Skjæbne, Urtekræmmers og Recencents Velbehag. Men skal Tingen trykkes, saa, da det ikke er mueligt at tilvejebringe Exemplarer til Torsdag, maa man i det mindste til Mandag have dem istand. Nu har jeg vel ej uden Møye faaet fat paa et Exemplar af den forrige Udgave²⁾ til at trykke efter, men deri mangler dog nogle Forbedringer, som jeg blandt andre Velgiærninger skylder D. H.'s Godhed, for Ex. en, som jeg endog, uden at jeg begriber, hvorledes til er gaaet, har glemt at antegne og som derfor blev ubenyttet, i sidste Replik

¹⁾ Rosing udførte virkelig Pythias; Köhne fik i Stedet for denne Rolle den ubetydelige som Anføreren for Dionys' Vagt; Dionys selv blev spillet af Schwartz. Den gamle Musted, som Pram kalder ham (han var dengang 58 År) fik derimod tildelt Rollen som den syrakusanske Borger: Philisto.

²⁾ Der foreligger to Udgaver af Damon og Pythias, den ene fra 1789, udkommen før Opførelsen og måske inden Antagelsen, den anden fra 1790, hvori de enkelte Rollers Indehavere er anført. Udgaven fra 1790 er tillige ledsaget af en Dedikation til Hds. kgl. Højhed Kronprindsessen, dateret 12. Januar 1790. Grunden til, at Pram så meget ønskede at få denne Udgave færdig til om Mandagen d. 25. Januar, var, at på denne Dag skulde Stykket gå 3dje Gang til Indtægt for Forfatteren.

i første Scene.¹⁾ For at faae denne og vel fleere fat bevise De mig den Godhed at laane mig Deres eget Exemplar, hvori Forbedringerne ere antegnede; lad mig beholde det en halv Time, saa har De, som er vant til at gjøre mig godt, tjene, redde mig, reddet mig i det mindste fra den Ridicule, som de rettede, af Dem rettede, Fejl i Pjecen vilde paadrage mig. Tilgiv mit Overhæng. Ovenstaaende var mit Ærinde i Forgaars og i Gaar. Tilgiv mig og trættes ikke ved D. H.'s ydmygste og taknemmeligste Tjener Pram.

XVIII.

Mod denne min Anviisning vilde det behage S. T. Hr. Justiceraad Lassen til Høyvelbaarne Hr. Kammerherre v. Warnstedt at udbetale det, som H. M. Kongen vil have mig bevilget som Honorarium for Skuespillet Frode og Fingal²⁾ istedet for Beløbet af Indkomsten ved tredje Forestilling.³⁾

Kbhvn., d. 22. Oktb. 1790.

Pram.

¹⁾ Hvad den her omtalte Forbedring har gået ud på, kan ikke afgøres, thi den sidste Replik i første Scene er aldeles ordlydende den samme i begge Udgaver. Forøvrigt er de foretagne Forandringer kun små og består mest i, at enkelte Ord eller Vendinger er ombyttet med andre.

²⁾ Det heroiske Skuespil „Frode og Fingal“ var blevet til paa direkte Opfordring af Teaterdirektionen. Den daværende Kronprins Frederik havde nemlig d. 31. Juli 1790 på Gottorp holdt sit Bryllup med Marie Sophie Frederikke af Hessen-Kassel, og hans Indtog her i Byen d. 14. Sept. 1790 fejredes som en almindelig Folkefest. Også Skuepladsen ønskede at give sit Bidrag til Festlighederne, når Kronprinsparret den 16. Sept. efter Bestemmelsen gæstede Teatret. Først havde man været betænkt på at opføre Baggensens Opera: Erik Ejegod, der ved sit fra Fædrelandets Historie hentede Sujet kunde synes et meget passende Feststykke. Denne Plan strandede imidlertid på Schultz's bestemte Afslag, da han ikke så sig i Stand til i så kort Tid at fuldende Musiken dertil. Warnstedt foreslog da, at man skulde søge at formå en dansk Digter til at levere et ægte nationalt Stykke, og, da han havde faaet Direktionens Bemyndigelse, henvendte han sig til Pram, der med meget kort Varsel udarbejdede Frode og Fingal. Til sin Overraskelse modtog Warnstedt snart efter Tilbud fra Thaarup om et nationalt originalt Syngestykke; da Tilbudet modtoges med Glæde, skrev Thaarup i Hast det bekendte idylliske lille Stykke: Høstgildet. Forestillingen gjorde megen Lykke, i hvilken dog sikkert Thaarups Arbejde havde den største Andel. Prams docerende Stykke med dets lange udtværede Betragtninger over Forholdet mellem Konge og Folk og dets temmelig hårtrukne Allusioner til Kronprinsen og hans Gemalinde kunde ikke ret længe fastholde Publikum og det henlagdes da også kun 2 Måneder senere efter kun 4 Opførelser. Den almindelige Mangel på For-

En saadan Seddel skal der jo til, inden Cassen kan udlevere til min Velgjører det, jeg ved denne Lejlighed kan afbetale paa min 10—12 Aar gamle Gjeld. At dette Brug af disse Penge (som jeg for dette Brugs Skyld ønskede at være ret mange) er mig usigelig kjær, derom tvivler De ikke, ædle Mand, da De ikke har Hjærte til at troe mig enten utaknemmelig eller Hykler. Naar jeg nu herved paa min gamle Gjeld betaler 300 ja maaskee (om ikke Numsen & Comp. har besluttet at mulctere mig for sin egen Svaghed i at *bifalde Stykket med Taarer*, da jeg forelæste ham det i Manuscript og min Uforskammenhed i at ville skaane Prindsen for at gjøre Collect for at skaffe mig et Honorarium), 380 rd., saa bevilger De mig i samme Øyeblik et nyt Laan efter Løfte af 80 rd., som jeg i Morgen Aften skal for min Deel tractere bort. Det er impertinent at laane Penge til et saadant Brug; men det er tungt at hedde L . . . hund og, da Brugeren har indført Theatersmauser, kan maaskee Thaarup ikke undslaae sig for at give en ved sin Tiltrædelse paa Dramaturgiens Bane, ligesom det er billigt, at jeg gjør noget deslige til Afskeed efter saa lykkeligen at have fuldendt mit Løb paa denne Bane.

---

ståelse overfor Stykket findes antydnet i Heibergs bekendte Indtogsvise i Ordene:

Alle beglo'de, faa kun forstode Digterens Fingal og Frode.

At Stykket var kedeligt og fra Scenen maa have virket utroligt trættende, er ikke svært at indse, men at man i det hyperloyale og, som Rahbek med et snurrigt Udtryk benævner det, „saa monarkiske“ Stykke kunde finde liberale og for Kongemagten anstødelige Ting, er nu saa meget vanskeligere at fatte. Det har imidlertid alligevel været Tilfældet, og Rahbek fortæller (Erindringer IV. p. 46—47), at en formaaende Mand i den Anledning gjorde så mange Indvendinger, at Pram i sin Forbitrelse overlod Rahbek sit Manuskript og pålagde ham at våge over, „at der ikke blev det mindste, hvorpaa bemeldte Herre kunde hænge sin Beeghætte.“ Hvem denne indflydelsesrige Person har været, omtaler Rahbek ikke; skulde det mon have været Numsen, der jo som Overhofmarskalk måtte særligt drage Omsorg for, at ikke det høje Brudepar skulde blive stødt af en eller anden lidt fri Ytring? Betegnende er det forøvrigt, at man selv i Høstgildet med dets stærke Forherligelse af Kronprins og Konge troede at kunne spore „Oprørsaad.“ (Se: Rahbek a. St. p. 58; Overskous Teaterhist. III. p. 462). „Frode og Fingal“ eller, som det efter Heibergs Omstilling næsten altid benævnes Fingal og Frode foreligger trykt 1790 og er optaget i Prams udv. Skrifter III. p. 127 (jfr. Supplementbindet p. XXXII).

⁵⁾ Denne havde fundet Sted d. 20. Sept. 1790.

Til denne Morgendagens Fest tage vi tvende Digttere os den Frihed ydmygst at indbyde D. H. i Haab og Forventning, at De ikke nænner ved et Afslag at nægte vor Fest dens ypperste Hæder og at tilintetgjøre største Deelen af dens Glæde, ganske den, jeg derved kunde hente.

XIX.

Kbhvn., d. 18. Novb. 1790.

Til den høykongelige Skuespildirection.

Den 12te November sidstafvigte Aar tog jeg mig den Frihed til den høykongelige Skuespildirection at indsende og til høysammes Bevaagenhed at anbefale en allerunderdanigst Ansøgning til Kongen¹⁾ om at erholde betalt en Deel i Ansøgningen

¹⁾ Denne Ansøgning har følgende Indhold:

Til Kongen.

Kbh., d. 12. Nov. 1789.

Fra Aaret 1777 har jeg, opmuntret af vor Skuepladses forskellige Directioner, overgivet samme adskillige af mine Udarbejdnings. Jeg anseer det for en sand Lykke for mig, at nogle Oversættelser have af mine Ungdomsarbejder været det eeneste, der er brugt, uagtet jeg ikke kan skjule for mig selv, at deels maaskee nogle af forrige Overtilsynscommissariers Uvillie imod mig, deels andre Biomstændigheder have, meere end mine Forsøgs Uduelighed, bidraget til, at de ej ere forestillede.

Herved er at mærke, at ingen af dem ere blevne forkastede, men der er med dem kun skeet en evig Opsættelse. Denne har imidlertid været mig saa fordeelagtig, at jeg derved er undgaaet at forelægge Publikum mine Forsøg fra en Alder, hvis Umodenhed maatte have være alt for kiendelig i det Arbejd, som da blev fremlagt. Jeg kan have det Haab, 10 til 12 Aar sildigere, maaskee at fremlægge taaleligere Forsøg.

Denne Opsættelse har havt for mig endnu en velgiørende Virkning. Den har lært mig at kjende tilfulde en Mand, hvis Hjertelag mod mig gjør mig stolt af hans Venskab. som han paa den ædlest Maade har bevist mig, et Venskab, som har været og vil blive mig opmuntrende til ogsaa at dyrke den dramatiske Kunst, saa godt som det efter mit svage Talent er mig mueligt.

Jeg udarbejdede 1777 et Sørgespil *Hervn* kaldet. Det blev indgivet til Skuepladsen. I Aaret 1778 skal Overtilsynscommissionen have resolveret, at det (indeholdende for mørke og voldsomme Oprin og stemt i en Tone omtrent som Arnauds Fayel) ej skulde forestilles, men at Forfatteren skulde have en Gratification til Belønning for hans Arbejd eller Opmuntring til andre, meere efter det, man ønskede, indrettede Forsøg. Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse modtog det samme Skuespil, som dertil uden Forfatterens Navn var indgivet, og opmuntrede Forfatteren til deri at foretage nogle Forandringer med Tilbud om en Plads derfor i dets Samlinger. Da det ej blev opført, holdt jeg det bedst indtil videre at lade det henligge. Storheden af den af Skuespilcassen be-

opregnede Fordringer paa Skuespilcassen, der i alt beløbe 850 rd.; hvilke jeg dog, da nogle af disse Fordringer ej vare aldeles

lovede Gratification var ikke bestemt. Jeg formoder, at man vilde ej have budet mig under — 100 rd.

1778 skrev jeg i Efterligning af Terentzes Eunuchus et Drama i 5 Acter, som jeg kaldte „Frøkerne fra Smyrna“. At Terentzes interessante Plan maatte moderniseret, endog kun maadeligen behandlet, give et antageligt Drama, er vel upaatvivleligt. Mit havde, da det blev skrevet, det Fortrin, at det da var det første, hvori man indførte en Sømandsrolle, hvilket siden har gjort det meeste til tree eller fleere forskellige Dramaers heele Lykke. Mit blev liggende til 1783, da Skuepladsens Censor, Hr. Oberauditeur Rosenstand leverede mig det tilbage tilligemed sin Anviisning til nogle smaa Forbedringer. Det var deraf klart, at Stykket ej var forkastet, men Tiden var nu forbi, da en Sømands Rolle kunde vente Lykke. Denne Idec var i de fem mellemløbende Aar bleven gammel. Det var ikke min Skyld, at Stykket ej i Tide blev brugt, da man dog ej forkastede det. Jeg kan ej tage i Betænkning at troe (skiøndt jeg *nu* ej engang vilde have dette Stykke, som det er, opført), at Skuepladsen jo skylder mig derfor det for et Stykke i 5 Acter bestemte Honorarium eller — 300 rd.

Samme Tiid som ieg fik det sidste Stykke af Skuepladsens Censor saaledes antaget tilbage, leverede han mig endnu et, som jeg 1779 havde indleveret. „den store Skjønhed“ kaldet, hvori han havde endnu mindre end i det forrige, skiøndt ogsaa her nogle Smaating, at anmærke. Efter de Aars Mellemløb var jeg kommen i Forretninger, som ej tillode mig at omarbejde dette Stykke endnu meere end Anmærkningerne fordrede, hvilket jeg havde og har endnu i Sinde. Men, som det var, var det ej forkastet og burde ej være det; men det burde ej heller været opholdt i tre til fire Aar. Jeg troer for dette, som for det forrige, at have Fordring paa Skuespilcassen for det Honorarium, det, i Tide frembragt, havde givet mig, hvilket efter Skuepladsens Statuter for et Stykke i 3 Acter er — 150 rd.

Jeg oversatte 1777 Sørgespillet Ines de Castro, som 1778 blev forestillet ej uden Bifald. Man gav mig for en Oversættelse af et Sørgespil i 5 Acter i rimede Vers ej meere end det, man har givet mig selv og alle for en Oversættelse af en flau prosaisk Operette i een Act 100 rd. Dette er dog vel ikke billigt. Jeg maa for dette Arbejd dog vel ogsaa uden Ubillighed kunne fordrø et Efterskud af — 50 rd.

I Aaret 1778 oversatte jeg Marmontels Operette La bergère des Alpes i tre Acter; men efter Forlangende omarbejdede jeg det i Oversættelsen, forøgede det med adskillige Arier o. d. l. Man har altid, som meldt, for de mindste blot oversatte Syngespil betalt 100 rd. og jeg fik for dette, næsten ganske af mig forfattede, Stykke kun 50 rd. Jeg har derfor da øyensynligen et Efterskud tilgode af i det mindste — 50 rd.

Efter Forlangende oversatte jeg 1780 et Syngestykke til den af Dezèdes dertil satte Musik, det hedder l'erreur d'un moment. Oversættelsen ligger ubrugt ved Skuepladsen; at den ej er brugt, er ej min Skyld. Jeg har ligefuldt at fordrø den sedvanlige Betaling — 100 rd.

1786, da Nauman var kaldet herind, blev jeg anmodet om at forfatte

liquide, ej heller forlangte fuldt udbetalte, men allene saa meget deraf, at jeg selv kunde betale min Giæld til min Velgjører, Hr.

en Opera, som han skulde sætte i Musik. Jeg skrev Olindo og Sophronia, som siden er trykt og læst, siger man, med Bifald. Men Jomfrue Biehl kom forud med sin Orpheus, som hun havde sendt Componisten til Dresden. Nauman blev her ikke længe nok for at componere ogsaa mit Stykke. Man betalte mig 200 rd., men det fastsatte Honorarium for et antaget Stykke paa Vers i tre Acter er en Forestillings Indtægt eller 300 rd. Jeg kan altsaa endnu vente — 100 rd.

Jeg har endnu forfattet en Epilog, brugt til en theatralsk Fete paa Fredensborg Hoftheater efter Syngestykket Cecilia og noget andet deslige uden Honorarium; men uden dette har min Regning alt naaet et Beløb af — 850 rd.

Det bør billigen, al Sandsynlighed uagtet, opvække Mistanke mod min Regnings Rigtighed, at jeg, som i den Tid den saaledes er opvoxet, har stedse, som bekiendt, været fattig og kun med Møye ærligen kunnet forskaaffe mig det nødtørfige, først nu efter saa mange Aars Forløb yltrer min underdanige Fordring.

Men indtil det sildigere af denne forløbne Tid har jeg selv stedse staaet i den Tanke, at jeg alt havde oppebaaret næsten alle de enkelte ovenanførte Summer.

Under den Vanskelighed, deres Udbetaling ved Skuepladsens Overtilsynskommission vilde have havt, har Hr Kammerherre v. Warnstedt havt den Ædelmodighed af sin egen Casse at udbetale mig Tid efter anden indtil en Summa af 600 rd. og det paa saadan Maade, at jeg ej formodede andet end, at disse Udbetalinger vare Forskudde, som han af Skuespilcassen erholdt godtgjorte. Dette var især i Aarene 1779 til 1781, da jeg uden denne Indtægt vilde have været aldeles uden Hjælp, overladt til yderlig Mangel. I min Uvidenhed om den rette Sammenhæng nød han saaledes ej engang min Taknemmelighed til Løn for en Velgierning, der reddede mig fra ellers uundgaaelig Undergang.

Uagtet mine opgivne Fordringer paa Skuespilcassen have for en Deel endog Retfærdighedens Form og alle den strengeste Billighed for sig, saa var det dog aldrig min Agt, naar jeg som ærlig Mand kunde undgaae det, nu at fornye dem, da dog de Arbejder, for hvilke de skulde gjælde som Betaling, for en Deel, om ej alle, blive nu Skuepladsen unyttige. Den Naade, Deres Majestæt imidlertid i min egentlige og alvorlige Vej har beviist mig og hvorved jeg, skøndt knapt, dog kan leve, have (!) vistnok fuldkommen belønnet mine tidligere Dages Biarbejd. Men nu, da det er mig paa anden Maade umueligt at betale min Velgjører en Gjæld, hvilken det ved det Sindelav, den ædle Maade, hvorpaa han har forstrakt mig dens Beløb, bliver mig om mueligt en endnu helligere Pligt at afbetale, saa kan jeg uden den skammeligste Utaknemmelighed mod ham ej unnlade i allerdybeste Underdanighed at fremlægge mit Krav.

Jeg indseer heel vel, at, uagtet Billighed vil befindes at ledsage enhver af de anførte Fordringspuncter, ere nogle af dem ej noksom understyttede af Formaliteten. Det vil blive vanskeligt, om ej umueligt, for mig at bevise, hvorvidt adskillige af mine i Beregningen anførte men hid-

Kammerherre Warnstedt, der var 600 rd. Da jeg paa denne min allerunderdanigste Ansøgning siden slet ingen Resolution har erhholdet, saa tager jeg mig den underdanige Frihed herved at bringe den i Erindring og paa det ydmygste og indstændigste at bede, at en Sag, der efter min Formues Forfatning ej kan andet end være mig yderst magtpaaliggende, maa uden længer Henstand blive afgjort. Men, da jeg veed, den endnu ikke er Hans kongel. Majestæt forestillet, og det altsaa endnu er Tid, saa maatte det tillades mig ved nogle af de anførte Fordringer at føye følgende Bemærkninger.

Jeg havde Aarsag til at troe, at mit Skuespil *Frøknernes fra Smyrna* var antaget til Opførelse og at jeg altsaa derfor havde Honorarium at fordre. Man har underrettet mig om, at det ikke var saa; men, da Skuespillet *Negeren*, som i sidstafvigte Foraar blev indleveret til Skuepladsen og blev antaget til Opførelse, er af mig og er det samme Emne, som det i *Frøk. fra Smyrna*, omarbejdet og forandret og jeg hoslagt har den Ære at tilstille den høye Direction det igien, efterat jeg, da det i for-

---

til ubrugte Skuespil ere antagne, ja vare antagelige; ej heller kan jeg godtgjøre de mig givne Løfter om Gratification for Sørgespillet *Hevnen* og meere.

Imidlertid har jeg beregnet mit Tilgodehavende til 850 rd., men til min Velgjører Kammerherre Warnstedt skylder jeg 600 rd. Det er kun denne min hellige Gield jeg heder at sættes i Stand til at betale. Det er om Fond dertil jeg i allerdybeste Underdanighed anraaber Deres Majestæt. Alt, hvad jeg af de anførte Fordringer attraaer, er allene:

at Skuespilcassen mod min fuldkomne Quittering for alt, hvad jeg til denne Time hos den har at fordre, maatte beordres at udbetale paa mine Vegne til Hr. Kammerherre v. Warnstedt min Gield til ham med Sex Hundrede Rigsdaler.

Det er sandt, jeg synes ved et Arbejd af mig, som nu til Opførelse er antaget, at have Haab om af Skuepladsen at vinde en liden Sum, som jeg kunde anvende til Afbetaling paa denne Gield. Men, allernaadigste Konge, min faste Gage af Deres Majestæts Kasser er endnu kun 400 rd. aarlig, hvoraf jeg endog maa afbetale til min Comptoirfuldmægtig 50 rd. Jeg kan af disse 350 rd., af mine Passportler, der udgjøre omtrent 200 rd. og af min liden Bifortieneste ved Maanedsskrivet *Minervas Forlag* trods sparsomste Husholdning dog ej undvære det mindste til en betydelig, en uundgaaelig, en ogsaa mig hellig Udgift, Indskuddet for min Kone i Enkekassen, hvilket udgjør 500 rd. og hvortil jeg slet ingen Udsigt har, naar jeg ikke dertil kan anvende den Indtægt, et Arbejd som mit Skuespil maatte indbringe mig.

rige Saison var forsildig at spille det, fik det tilbage, saa haaber jeg og formoder, at dette Stykke, der er det samme som hint, kun at Navnet er forandret og det heele forbedret, maa træde i hints Sted og at altsaa de for hint beregnede 300 rd. nu maa atter beregnes for dette, da jeg ikke selv vil indhente det eeneste for et Fem-Acts Stykke fastsatte Honorarium eller Indkomsterne af tredje Forestilling. Jeg veed, der kan gjøres mig den Indvending, at det er mueligt, en Forestilling ikke indrenter 300 rd.; men da Forfatteren af et Stykke i tre Acter kan have Fordring paa 200 rd. (i det mindste naar det er paa Vers), hvor liden Lykke end Stykket gjør eller hvor lidet det end indbringer, saa synes det ligefrem, at Forfatteren af et i Fem Acter, naar han ej kan eller ej selv vil modtage Forestillings-Indtægterne, ikke bør affindes med mindre, ja ej engang med saa lidet som Forfatteren af et i tre Acter. En tredje Deel høyere Salarium synes i Forhold til Stykkernes Storhed ej at være upassende, helst da adskillige Forfattere af Tre Actes Stykker have faaet en Forestillings Indkomst og Publicum tilligemed mig har altid været i den Tanke, at 300 rd. var Honorarium i Steden for en Aftens Beløb.

Hvad i øvrigt Negeren angaaer, da havde jeg til en deri forekommende Rolles Udførelse bragt Danserinden Jomfrue Jensen¹⁾ i Forslag, hvilket Forslag Directionen, efter Hr. Oberauditeur Rosenstands Skrivelse til mig af 16 Maj sidstleden, har afslaaet. Fordi jeg ikke troer, der er nogen anden ved Skuepladsen, der kan give denne Rolle med Anstand, Sandsynlighed og Lykke og da Jomfrue Jensen siden har givet Prøve paa, at hun ikke vil fordærve Rollen, men har Anstand og Organ som Smag til dens Udførelse, vover jeg endnu at gjentage dette Forslag, dog kun

---

¹⁾ Mariane Jensen (f. 1768 † 1797) havde som ganske ung debuteret 1784 i en Balletrolle, men var senere ved Indtogsforestillingen optrådt i det reciterende Skuespil som den unge Prins Ryno i Frode og Fingal og forlod senere helt Balletten. 1792 ægtede hun Danseren Antoine Bournonville, der efter Gustav III's Mord havde forladt Stockholm og var blevet knyttet til den danske Scene. Jomfru Jensen kom ikke til at udføre nogen Rolle i „Negeren“; det var Anines Rolle, om hvilken mere nedenfor, som Pram havde tiltænkt hende.

som Forslag, saa Directionen for mig kan antage det eller besætte Rollen efter Behag med en anden Person, ligesom jeg aldrig har gjort dette Forslag til nogen excluderende Betingelse, da jeg tilbød Skuepladsen dette Arbejd.

Fremdeles har jeg for mange Aar siden indleveret „den store Skjønhed“, Comedie i tre Acter, hvilket Stykke ej af Directionen var forkastet skøndt henlagt og hvorfor jeg beregnede mig 150 rd. tilgode, da jeg efter Censors Anmærkninger alt 1783 havde omarbejdet og atter indsendt det. Men da jeg siden har omarbejdet dets Fabel i Form af en Fortælling¹⁾, saa troer jeg mig derefter i Stand til endnu at give dette Stykke adskillige Forbedringer. Ifald og naar dette Stykke skulde opføres, forbeholder jeg mig at maatte deri foretage disse Forbedringer, skjøndt jeg ikke vil spilde Tid paa dets Omarbejdelse, naar jeg ikke veed, om eller naar det kan bruges. Jeg indstiller ligefuldt ydmygst til den høye Directions behagelige Betænkning, om jeg ikke desuagtet bør vente mig for dette Arbejd det bestemte Honorarium, da det er brugeligt endog som det er og det ej er min Skyld, at det ej er brugt for mange Aar siden.

Endeligen er jeg kommen under Vejr med, at jeg har taget Fejl i at paastaae for Operaen Olindo og Sophronia meere end de 200 rd., jeg derfor alt har faaet, da der for et Stykke i Tre Acter paa Vers virkeligen kun er fastsat 200 rd. ikke, som jeg forlangte, 300 rd. Men til Directionens Billighed maae jeg dog indstille følgende Anmærkning: at siden Bestemmelsen af Skuespilforfatteres Honorarium ingen saadan Forfatter af Tre-Actes Stykker paa Vers eller endog i Prosa med lidt Arier iblandt har faaet mindre end en Aftens Indkomst eller 300 rd., at Olindo og Sophronia, skøndt ej celebreret med Musik, altsaa ej opført, har, efterat den er trykt, vundet competente Skjønneres Bifald og at jeg vel ikke burde tabe ved, at en Orpheus kom tidligere i Componistens Hænder end mit Arbejd. Paa Grund heraf tør

---

¹⁾ Fortællingen af samme Navn findes optaget i Minerva 1789. II. Pram synes forresten selv at have været meget lidet tilfreds med den, i det mindste ønskede han den ikke optaget i sine Skrifter og dette Ønske respekterede Rahbek.

jeg vente Hans Kongl. Majestæts allernaadigste bifaldende Resolution, naar denne Punct af min Ansøgning tilligemed de andre, ved hvilke det kunde behøves, blev allerhøystsamme forestilt.

Jeg haaber iøvrigt at have godtgjort Billigheden af alle de fremsatte Fordringer og indstiller dem herved atter til den høye Directions Bedømmelse med ydmygst Anmodning om snart at erholde den saa længe ventede Resolution.

Jeg har ledsaget mit Krav i sidste Allerunderdanigste Ansøgning med en Opregning af det, som gjorde mig det uundgaaeligen nødvendigt dermed at komme frem. Min Embedsindtægt er saa liden, at jeg derved intet kan have tilovers til at opfylde de mig længst paaliggende Pligter, nemlig betale min Velgjører, Hr. Kammerherre Warnstedt en Gjeld, hvori jeg staaer til ham og hvis Beløb han paa den besynderligst ædelmodige Maade har forstrakt mig og at udrede det Indskud i Enkecassen, jeg er pligtig at gjøre for min Kone. Begge disse Fordringer hvile endnu lige trykkende paa mig. Jeg har maattet finde mig i, at Enkecassen gjør Beslag paa min liden Gage for at indhente sin Fordring, hvilket varer til dens 500 rd. ere betalte; imidlertid har jeg saa godt som intet bestemt at leve af, medens jeg dog har temmeligen godtgjort et Krav af halvniende Hundrede Rigsdaler af Skuespilcassen. Hvor hellig en Forpligtelse Afbetalingen af det, jeg skylder min Velgjører, end er, saa maae jeg dog bære den Krænkelse at lade den være utilfredsstillet, uagtet jeg har lagt for Dagen, at jeg har Midler i Hænde til at opfylde en Deel deraf.

Jeg haaber, at det slette Held, de i dette Aar opførte To Skuespil¹⁾ af mig have havt, ikke har kunnet svække mine Fordringer. Tilløb har intet af dem havt, mindst Frode og Fingal, som man ikke kunde eller ikke vilde forstaae. Men for at kjende et æstetisk Arbejdes Værd, har man sagt mig, at jeg ikke skulde tælle men veje Stemmerne og, da jeg har den Lykke at vide vist at have vundet adskillige fuldvægtige især den høje Directions Stemmer for mine Arbejder, saa seer jeg hverken med

---

¹⁾ Damon og Pythias samt Frode og Fingal.

Frygt eller Misundelse Orpheus¹⁾, Haandværksfolkenes²⁾, Doctors og Apothekers³⁾ p. p. Bekladskeres større Antal.

XX.

Ædle Velgjører.

d. 24 Nov. 1790.

Her er Negeren og dens Roller. I Bogen selv ligger en Afskrivt af de Forandringer, jeg maatte gjøre deri til det private Theaters Brug. De bestaae i, at Anines⁴⁾ Forklædning maatte falde bort, siden et Privattheaters Damer ikke ville lade sig see i Buxer. En heel Scene faldt ved denne Lejlighed bort og maatte substitueres med en anden. Denne syntes ikke uden Virkning paa Skuepladsen og en af mine Venner finder den at have Fortrinnet for den sal. afgangne. Dersom Stykket nogensinde skulde gives offentligen og man aldeles ikke kunde faae den Anine⁵⁾, som jeg har foreslaaet, saa kunde det maaskee fortjene et halvt Qvarters Overvejelse (længer Tid tager det ikke at læse baade den bortfaldne og den nye Scene), om ikke Forandringen ogsaa paa den store Skueplads kunde antages. — Piecen gjorde i det heele, saavidt jeg ved at udforske forskjællige af dem, der saa den og hvoraf de fleste næppe kjende mig, ret god Virkning. Bedre havde den gjort, naar ikke en Rolle i 5 Act var skrækkeligen bleven forhundsket⁶⁾. — At jeg ikke ønsker den snart spillet, veed min Velgjører, som Grunden dertil; men jeg løy mig Beskedenhed til, dersom jeg sagde, at jeg aldeles ikke ønskede den forestilt. Lad den, om skee kan, komme i Martii

¹⁾ Jfr. Biehls ovenfor omtalte Operatext.

²⁾ De forliebte Haandværksfolk, Syngestykke af Goldoni i Oversættelse af Souffløren Lars Knudsen med Musik af Gasman var siden Premiøren 4 Januar 1781 gået c. 30 Gange over Scenen med stadigt stigende Besøg og holdt sig i Publikums Yndest endnu helt op til vor Tid.

³⁾ Apothekeren og Doktoren, Syngestykke af Stephanie den yngre med Musik af v. Dittersdorf gik i en mådelig Oversættelse ligeledes af Knudsen første Gang over Scenen d. 17 Nov. 1789 og vandt ved Dittersdorfs udmærkede Musik og den fortrinlige Udførelse stort Bifald.

⁴⁾ I den trykte Udg. af „Negeren“ findes der intet om, at Anine har været forklædt. Rimeligvis har hun i den oprindelige Affattelse af Stykket, hvor hun første Gang viser sig, været i tyrkisk Dragt med Buxer (se p. 84).

⁵⁾ Den ovenfor omtalte Jfr. Jensen.

⁶⁾ En Germanisme; det tyske verhunzen betyder: fordærve, forhulle.

eller April; ikke før, ikke førend man har reent glemte Frode og Fingal; ikke fordi jeg skammer mig ved denne, men fordi den nu gjorde det modsatte af Lykke. — Lad Anine, om mueligt er, blive den, hun bør være. — Lad mig og faae at vide, om den skal gives saa betids, at jeg, om det bliver mueligt, kan slette Halvparten ud af 1 Acts 2 Scene, ikke fordi jeg jo troer dem det mindst slette i Stykket, men fordi denne Scene er deels for lang, deels for fin for Mængden og for den anseelige Pøbel, som saa meget er for fiint for.

Bliv ved at beskytte og, saa vidt jeg dertil kan qualificere mig, at ynde mig. Opfyld det Haab, De saa glædende gav mig, om stundom paa Deres Morgenvandringer at tage Theen paa mit Qvistkammer¹⁾, hvilket saa inderlig vilde glæde og ophøje mig. — Arbejd for mig paa at sætte mig i Stand til at betale Dem min Pengegjeld; den Hengivenhed og Taknemmelighed, jeg skylder Dem, lader sig nu ikke betale. — Troe og føel, at jeg erkjender og evig skal erkjende Dem som min eeneste sande Velgjører, hvilken jeg skylder alt, og antag mig stedse som Deres etc.

XXI.

Kbh. d. 10 Sept. 1791.

Ædle Velynder og Velgjører²⁾.

Ikke uden virkelig bydende Nødvendighed skrider jeg til det kummerlige Arbejd at forulejlige en Mand, jeg skylder saa grændseløs Forpligtelse, som jeg erkjender og altid skal erkjende at skylde Dem, med en Forestilling, gjentagen Forestilling om en Sag, som, jeg veed, var bragt i Rigtighed, dersom det ikke havde havt virkelige Vanskeligheder at bringe den i Rigtighed, nemlig Afgjørelsen af min Mellemsregning med Skuespilcassen.

For at retfærdiggjøre for Dem, ædle Velgjører, at jeg ret trængende bringer denne Sag i Erindring, maa De tilgive og til-lade mig at forestille Dem forud min oeconomiske Forfatning i dette Øyeblik, hvor ubehageligt det end er at lade sig under-

¹⁾ Pram boede dengang ved Holmens Kanal Nr. 399, hvilket Sted han først forlod, da det ved den store Ildebrand 1795 var aldeles nedbrændt.

²⁾ Warnstedt var imidlertid fra 3 Marts 1791 ved Numsens Afgang blevet første Direktør.

holde med privat Mands, Sagen i sig selv saavidt uvedkommende, Kummer; men De maa og bør vide, at jeg ikke af impertinent Caprice, endnu mindre af Gjærrighed eller Lyst til at skaffe mig Evne til at ødsle eller deslige forulejliger og forskaffer en Velgjører ubehageligt Bryderie.

Jeg har 400 rd. Gage, hvoraf der foruden Skattedecourter endnu afgaaer 50 rd., som jeg maae betale min Comptoirfuldmægtig; jeg har endnu Pasexpeditionssportler af omtrent 200 rd. Beløb; fremdeeles har jeg af Minerva vel c. 400 rd. Fripenge; Summa Summarum 1000 rd. Deraf maatte nu en temmelig liden Familie vel kunne leve, skjøndt efter nærværende Tidens Maade intet vilde være tilovers. Men jeg er nødt til at holde temmelig kostbar Oeconomie. Minerva, som indbringer mig 400 rd., fordrer til Distribution og Besørgning, at jeg uomgjængeligen maa holde en Karl. Dens Manipulation gjør det uomgjængeligen nødvendigt, at jeg maa boe rummeligere end jeg ellers behøvede; den foraarsager for at give nogen Indtægt megen uberegnelig Udgift til Correspondance, til Commissioners Vedligeholdelse osv. — Fremdeeles, min Kones slette Helbreds Forfatning¹⁾ gjør det, hvor fortræffelig Huusholderinde hun end er, nødvendigt, at vi maae boe meere luftigt og bequemt, end ellers netop fornødent var, at vi maa holde en Pige meere, at hun maa have Værelser uden for Byen paa den Aarstid, da Qualerne i Byen ellers ligefrem vilde dræbe hende. — Nu ere desuden hverken Minervas Indtægt eller Passportlerne faste Indkomster; de komme aldrig paa bestemt Tid ind og derpaa kan aldrig bygges fast Regning; Omstændigheder, der gjøre det for en Entrepreneur uden al Fond uundgaaeligt ofte at komme i trykkende Pengeknibe, i det mindste for nogen Tid, hvilket aldrig skeer uden virkelig forøget Udgift. — Endeligen, vi begyndte vor Oeconomie aldeles tom-

---

¹⁾ Fru Pram synes at have været af en noget sart Konstitution; i de bevarede Breve fra Baggessen hentydes der ofte dertil og hendes Svagelighed affødte tidt et noget vrantent og umedgørligt Lune, hvorunder den hid-sige og opfarende Pram led så stærkt, at han endogså nogle År efter til sin senere Omgangsven Olufsen talte om Skilsmisse. Lidt efter lidt synes der imidlertid at være indtrådt et bedre Forhold mellem Ægtefællerne.

hændede og have nu paa tiende Aar hjulpet os anstændigen, skjøndt kummerligen frem. Vi maatte gjøre Gjeld for vore allerførste emplettes; jeg havde længe kun 200 rd. fast Indtægt. Vort Etablissement er i denne Time ej rigere, end at vi mangle, for at have det anstændige, skjøndt dette til høj Grad af Tarvelighed, meget, der hvert Øyeblik føles at være en savnet Fornødenhed. — Vi have betalt enhver af alle løbende Udgifter; vor tilbageblevne Gjeld er, den til D. H. fraregnet, liden eller ingen, men Credit har jeg ikke, end ikke Udveje dertil. Jeg har maattet, thi foruden at det var min Pligt som retskaffen Mand er derfor givet en stræng Forordning¹⁾, gjøre Indskud for min Kone i Enkecassen. Dertil har man i Aar, da jeg ikke har kunnet finde moyens til denne extraordinaire Udgift, indeholdt min Gage. Der er udeblevet et Par Hundrede Rigsdaler af Minervas Indtægt, som jeg havde gjort Regning paa; der er kommet i Aar et Par gamle Smaaforordninger, som jeg ikke var belavet eller havde kunnet belave mig paa. Mine Pasindkomster blive i Aar usædvanligen ringe. — Hvor naturligt, at jeg i Aar er i en overordentlig Forlegenhed! Mine Embedsforretninger ere i Aar blevne saa mange, at Tiden til at fortjene noget ved anstrænget literarisk Flid uden om er mig beskaaret. For at bestride det, hvoraf jeg lever, arbejder jeg næsten uden Mellemtimers Hvile de allerfleeste Dage fra Kl. 6 $\frac{1}{2}$ om Morgenen til Kl. 1-2-3 om Natten. Jeg trættes og slappes, græmmer mig og ældes før Tiden. Mine, desuden ringe, Evner, ikke styrkede ved nogen væsentlig Forfriskning, ikke vedligeholdte ved nogen fornøden Læsning foruden den, som Øyeblikket fordrer, tage af og blive daglig svagere. Det forestaaer mig at maatte opgive det, hvormed jeg har hidtil anbefalet og ernæret mig, mine literariske Bestræbelser, fordi jeg overskygges af Eftermænd, som jeg ikke kan holde Skridt med, ikke duer længer til andet end mechanisk Comptoirværk. Dette er min Udsigt i nærværende Øyblisks trykkende Pengeforlegenhed. Jeg har for at betale uomgjængelige Fordringer

¹⁾ Af 4 Aug. 1788, hvilken blev udstedt, da Postpensionskassens Midler ikke slog til overfor de mange Begæringer om Understøttelser, der fremsattes af Enker efter Mænd, der havde været ansat i Statens Tjeneste.

maattet optage et Laan, der i Hast skal betaales, af . . .	100 rd.
Jeg skal betale nu mit Halvaars Huusleje med Skatter .	90 -
Jeg skal forsyne mit Huus til Vintren; det koster	100 -
Jeg skal have Vinterbrændet	50 -
Jeg skal leve til Nytaar, dertil fordres à 50 maanedl. .	150 -
	490 rd.
Dertil faaer jeg nu Gage	100 rd.
maaskee af Minerva c.	100 -
	200 -

og mangler saaledes . . . 290 rd.

At min Mangel har været og er virkelig, derpaa vil jeg allene for Dem anføre til Beviis, at jeg for første Gang i 8 Aar har nu maattet tage Tilflugt til Assistencehuset, hvor jeg for 3 Maaneder siden har hensat en Guldmedaille, som er mig en Foræring af Kongen af Sverrig¹⁾, som jeg just i nærværende Øyeblik saa meget mindre ønskede at undvære, som her ere et Par Mænd fra Sverrig, hvilke jeg vanskeligen og uden Tilstaaelse om, hvor den er, ikke veed at undslaa mig for at fremviise den for, da jeg ikke kan undgaae deres Besøg.

Saadan er min Forfatning, medens jeg har en gammel og dog for 2 Aar siden indgiven Fordring til Skuespilcassen paa 850 rd. Lad denne Fordring nu være ravgalen, den allermeest ugrundede og uforskammede af Verden; sæt, at den i Steden for at give mig billigt Haab om den paagjeldende Summa kan beviises at være saadan, at mig ikke tilkommer det mindste, men tvertimod Skuespilcassen har hos mig dobbelt saa meget tilgode; saalænge jeg ikke underrettes om, at man ikke finder min Fordring saadan, bør jeg dog ikke formode, den er det; jeg kan dog have Grund til at vente mig om ikke Penge, saa dog Antegnelser, der tiltetgjøre den Forventning, som ikke er tiltetgjort, saalænge man ingen Antegnelse engang værdiger mig. Jeg veed det og har ikke glemt at antegne ligesom ej med Taknemmelighed at erindre det: jeg skylder D. H. meere end det halve — ja meere end alt dette, endskjøndt jeg i Fjor

¹⁾ Se ovenfor Brevet af 30 Okt. 1787.

var saa lykkelig at afdrage lidet af de 550 rd., jeg i Penge skylder Dem; men det lidet, der maatte overskyde, behøver jeg, og min Gjæld til Dem vedkommer jo dog ikke Theatercassens Regnskabsfører. Af ham er det utilgiveligt ikke at afgjøre Sagen og bør ej Directionen tilholde ham dertil.

Det er som Skuespilforfatter jeg har gjort Regning. Lad mig være den allerelendigste af alle de Fuskere, der nogensinde have stømpret Jammerligheder sammen for en Skueplads, er derfor min Fordring ej engang et Afslag, en tiltetgjørende Antegnelse værd? Som Menniske, som Undersaat i Staten beholder jeg jo dog uagtet slette Skuespil mit heele Værd. — Har Directionen som Direction gjort for mig det allerringeste, det fraregnet, hvad De, min Velgjører, som privat Velgjører har gjort for mig — hvorfor jeg ikke skulde have nu Ret til at fordre simpel retfærdig Behandling, men at det, jeg nu havde at fordre, kunde ansees compenseret ved foregaaende Velgjerninger. Jeg har jo af Directionen intet oppebaaret, neppe, ja efter min Regning ikke engang, simpel lovmæssig Betaling. Er jeg desuden en saa afgjort Usling i Henseende til Theaterforfatterskabet, hvorfor bedrager man mig da ved ikke at erklære mig det paa en forstaaelig Maade og reentud? Bør jeg efter den Lykke, jeg for Resten som Forfatter har havt, da jeg 4 Gange¹⁾ har vundet offentligen udsatte Præmier, da Rigets ypperste Litterati paa Tryk og privat tilkjendegive mig deres Agtelse, da indenlandske og fremmede Nationers Kunstdommere overvælde mig med Roes, da Skuespildirectionen, om ej in corpore saa dog ved enkelte af dens Medlemmer, vel alle, har flere Gange givet mig de tydeligste Opmuntringer — bør jeg efter alt dette troe, at jeg for mine theatralske Forsøg fortjente aldeles ikke at komme i Betragtning, saa aldeles ikke, at endog min Velfærd — dertil er en Capital af 850 rd. vigtig nok — skal tilsidesættes, saa man ikke for at betrygge mig i

---

¹⁾ Pram vandt 1779 de skønne Videnskabers første Pris for sin Heroide „Philippa til Erik“, 1787 Landhusholdningsselskabets 3de Guldmédaille for en Afhandling om en Husmoders Pligter og 1790 den anden af de 3 af Regeringen udsatte Præmier for en Afhandling om en Nationaldragt. Hvilken den fjerde Præmie, hvortil han sigter, har været, kan ikke ses.

Henseende til den kan engang værdige mig en Resolution, en Skrivelse? — Er jeg saa elendig en Forfatter for Skuepladsen, er det da ikke Velgjærning imod mig at nedtrykke aldeles min afgjorte Lyst til at befatte mig dermed ved at tilkjendegive mig, at mine indgivne Arbejder ere ej engang den Opmærksomhed værd, at Regnskaber dem vedkommende kan besvares, end sige betales, istedenfor nu i to Aar at lade mig i den Uvished, om jeg maaskee ej allene kan gjøre mig min Lyst til at skrive for Skuepladsen nyttig, men derved at have fortjent mig en Capital af 850 rd., den jeg kan gjøre mig nyttig til Gjelds Afbetaling og Subsistence? saalænge det saa henstaaer, er det da urimeligt, om jeg lægger an paa at anvende min Tid paa maaskee at ernære mig og mine med disse Beskjæftigelser? Bør man risquere at lade en brugbar Mand — det lader man mig dog vel være — forspilde sin Tid og Flid paa noget, som han aldeles mangler Talent til? Er jeg en saa jammerlig Skuespilforfatter, hvilke ere da de bedre og brugelige, som de Opmuntringer angaae, hvilke Regjeringen gennem Directionen endog nyelig haver tilkjendegivet at ville opmuntre og belønne? Dog jeg maaler mig med ingen; der er Mænd af meget, afgjort af meget meere Talent end jeg; men har jeg derfor just intet? har min Flid ingen Fortjeneste af denne Literaturgreen? og, hvorom alting er, bør min Fordring dog derfor ej komme saa meget i Betragtning, at den engang maa afviises formeligen?

Som Skuespildirection har Skuespildirectionen, ogsaa udenfor denne Regnskabssag, behandlet mig, om ikke med Ubillighed, dog med en synderlig Grad af Strængthed og Kulde. Skuespillet Damon og Pythias, som man modtog, som det syntes, med Begjærlighed, saalænge man ikke vidste, hvem Forfatteren var, blev omsider forestillet. Det behagede Publikum ikke ret meget. Det kunde komme deraf, at det ikke duede, men ogsaa deraf, at det var i et nyt Genre, som man ikke var vant til; at en af de interessanteste Personers Organ ikke var klart nok, kunde og bidrage dertil. Det blev givet for Forfatterens Regning og man talte om at supplere ham, hvad der i Indtægter manglede til at udgjøre de 300 rd., som man ansaae for Honorarium for et 5

Acts Stykke. Man gav det 3 eller 4 Gange, ej med stort Tiløb, ej heller dog med Mishag; man forsøgte det aldrig tiere, end ikke med forandret Besætning af Rollerne eller nogle af dem; man sagde til Forfatteren — fra Directionen som Direction — intet Ord, enten han havde gjort vel eller ilde. — Man behøvede et Stykke til Kronprindsens Formæling. Jeg tilbød mig ikke, end mindre paatrængte mig; man bad mig om at forfatte et Stykke og foreskrev mig, om ej just Plan, dog omtrentt Sujet. Jeg arbejdede saa godt det var mig mueligt; „Frode og Fingal“ var Productet. Stykket blev forestillet; det behagede ikke, i det mindste ikke ved Siden af og i Strømmen med Indtogsstads. Da der handlede om Honorarium lod man mig ved en af Betsjentene (ikke Directionen skriftlig som Direction men ved Inspecteuren, Justiceraad Lassen) proponere, da jeg ikke fandt det passeligt at gjøre Collect in publico¹⁾ for at faae noget for et Stykke, der var gjort efter Begjæring for at festligholde Prindsens Formæling, om jeg ikke fandt 300 rd. — den almindelige Betaling for et saa stort Skuespil at være tilstrækkeligt. Jeg takkede med et Smil, ikke uvillig til at modtage, hvorlidet det end var, skjøndt det syntes mig selsomt, at man vilde for dette Stykke affinde sig med mig med en ringere Sum end det, Stykket med Efterstykket ved 3dje Forestilling indbragte, som dog er det, der er fastsat som Honorarium for et 5 Acts Stykke, da Indkomsten skal tilhøre Forfatteren ved 3. Forestilling af Stykket med Ballet; nu gav man vel istedenfor Ballet Høstgildet, som var egentligen det, der trak; men det var dog en fiin Regning, helst i slig Begivenhed, at gjøre Decourt, fordi man gav dette Efterstykket istedenfor en Ballet, som skulde have trukket mindre. — Jeg veed, det var paa min Velgjørers Forestilling, at man dog siden virke-

¹⁾ Hermed sigter Pram til den Skik, at Forfatteren af et Stykke selv overtog Billetsalget til den 3dje Forestilling, hvis Indtægt skulde tilfalde ham. Denne Skik var Genstand for megen Mishag, og flere Forfattere vilde aldeles ikke indlade sig på et sådant „Tiggeri“, hvortil det let udartede, idet Folk, for at forøge Forfatterens Indtægt, betalte Billetterne over Prisen. (jfr. Rahbeks Erindringer III. p. 356, hvor der fortælles, at Pram på en af sine Forfatteraftener „ikke venlig“ bragte Rahbek det Beløb tilbage, han havde betalt for sin Billet ud over Prisen).

ligen betalte den mig tilkommende heele Indtægt af 3dje Forestilling og at det er *Dem*, men *ikke Directionen* jeg skylder Taknemmelighed. Directionen som Direction betalte mig da, som den maatte have betalt en anden Forfatter, der havde tilbudt sit i Mag fuldfærdigede Arbejd; men der meldtes mig hverken fra samme Direction eller fra Hoffet efter dens Forestilling nogen Stavelse, som om man skønnede paa min efter Begjæring anvendte Flid; man betalte mig, som man betaler Skomager eller Leverant uden Compliment; og dog kjender jeg ingen Instrux eller nogen Lov, som forbinder mig til at paatage mig at opofre min Tiid og anvende mine Evner paa Directionens eller Hofmarschallens Opfordring og just til den eller den Tid efter henvaagne Nætter eller tilsidesat Bequemmelighed for den simple Betaling, som naar jeg havde hengivet Skuepladsen Producten af mine Loisirs, at levere Directionen Skuespil. — Skylder man mig nu ikke meere, saa har man dog nok heller ingen Høflighed viist mig. — Fremdeles: jeg leverede Skuepladsen Negeren i Martii 1790; jeg foreslog en Rolle besat paa en Maade, som Directionen ikke kunde billige; nu vel: jeg maatte ved Lejlighed lade mig Uhøfligheder tilmelde af Skuepladsens Censor, Oberauditeur Rosenstand, en Mand, som jeg herved erkjender og til enhver Tid og Sted skal erkjende at sidde uværdig og uduelig til sit Embeds Hensigt i en Skuespildirection som Meddirecteur og som Censor. Negeren ansaae jeg imidlertid paa en Maade at være Skuepladsens Ejendom, forsaavidt nemlig som det er en Omarbejdning af det samme Stykke, jeg forhen har indgivet og som jeg har bragt i Regning under Navn af Frøknerne fra Smyrna. — Da det ikke blev spillet i Foraaret 1790, saa indsendte jeg det igjen d. 18. Nov. samme Aar og overlod Directionen ubetinget, som den syntes, at besætte Røllerne og lade det opføre; og dog forsøgte man det ikke heele det forrige Theateraar, medens Oberauditeur Rosenstand skurkisk gaaer om i Byen og anmelder det at være et slet Stykke.¹⁾ Hvor ubetydelig en Dom af saadan en Person end er, saa er han dog engang gjort til

¹⁾ Rosenstand-Goiske skal ifølge Overskou (III. p. 491) have udtalt, at Negeren „var en Skifting, som ikke burde have Lov til at vise sig for Folk.“

Skuespildirecteur og Censor, og hans Dom gjelder altid for nogle som vigtig, car un sot trouve toujours un plus sot, qui l'admire. Jo længer man tøver, jo meere Tid faar denne sots Dom til at udbrede sig. Kan være, han har Ret, og at Stykket intet duer; men for mig og nogle faae, som kjende Censoren, er hans Dadel altid anbefalende; jeg har først faaet nogen Idee om mit Arbejds Værd, da jeg har opdaget, at det er godt nok til at mishage ham.

Min Dom om ham, og siden han er der, om Skuespildirectionen overhovedet er ikke blid; jeg har før talt omtrentd samme Sprog med Dem. De veed det, og det være herved gjentaget. De er for god, uendelig for god for at sidde ved en saadan Persons Side. Colleger som ham hindre Dem, gjøre Dem det vanskeligt, ja umueligt at handle, som De bør. De trættes ved at stride med ham og den literariske Deel af Directionen skulde dog være fortrinligen Censors Sag. Jeg skylder Dem grændseløs Taknemmelighed, men Directionen, hvori Rosenstand er literarisk Censor, bitterste Fjendskab.

Negeren blive spillet eller ej, mig ligemeget. — Men min Velfærd skylder jeg min Kone og mine Creditorer og min Familie og mig selv at sørge for. Dem min Velgjører vil jeg betale og jeg maa have det mig tilkommende til at rede for mig med. Er det umueligt for Rosenstand og Lassen, saa mag det, at min Sag paa Fredag bliver foredraget i Directionen, thi, kort sagt, jeg vil have Ende herpaa. Faaer jeg paa Løverdage endnu intet Svar fra Directionen paa, hvad jeg ved Ansøgning af 12. Novbr. 1789 og Skrivelse til Directionen af 18. Nov. 1790 har andraget, saa nødes jeg til at gribe alle de Mesurer, der ere muelige, for at erholde *min Ret*; men *min Ret* er enten Betaling af, hvad jeg d. 12. Nov. 1789 har fordret, eller Godtgjørelse for, at min Fordring er urigtig.

Tilgiv min Vidtløvtighed og min Hastighed. Vee den Mand, som ligegyldig anseer Midlerne til sin Æres og sine Pligters Overholdelse. Jeg skylder Dem en Summa, hvilken De ædelmodigen har forstrakt mig; denne Gjeld er Æres Gjeld. Jeg har hidtil intet uden Fortjeneste af Skuepladsen at betale den med. Jeg

skylder min Kone at anspænde alle Kræfter, for at hun ikke skal mangle; det er Ære og Pligt, der yttre denne Fordring. Jeg har anspændt ærligen alle Kræfter. Min Fordring til Skuepladsen er en Deel af denne Stræbens Product og jeg kan ikke undvære den. Jeg har været nødt til at gjøre Gjeld hos mine Venner; det er Æres Gjeld. Jeg har ærligen anspændt alle Evner for at erhverve det, jeg skal betale dem med. Min Fordring paa Skuepladsen er det eeneste, jeg i dette Øyeblik har at holde mig til. Pligt og Ære byde mig fra alle Kanter at gjøre denne Fordring gjeldende; men Pligt og Ære fordre og, at jeg nu og altid i Dem erkjender min Velgjører i Nødens Tid, min Stytte, da jeg uden Dem havde ingen havt. De skal derfor til mit sidste Øyeblik finde mig Deres etc.

XXII.

Ædle Mand og Velgjører!

Kbhv., d. 11. Oct. 1791.

Her er Negeren igjen. Jeg har gennemgaaet Hovedexemplaret og alle Rollerne. Jeg har ved et Pennestrøg somme-steder forsøgt at gjøre Dialogen lidt bøveligere; men saa megen Umag, som det maaske endnu kunde behøve, i det mindste modtage, forbyder Kongen og hans Pensions Direction samt Gen. Land — Oec. — og Commerce Collegium, item Frue Minerva mig at anvende derpaa. Hovedsagen kan jeg dog ikke gjøre bedre. — Jeg har og baade i Hovedexemplaret og Rollerne indskaltet Forandringen med *Anines Rolle*, saa hun slipper at klædes i Mandsdragt. Observeres maatte det dog, at hun, hvor hun først sees i 3dje Act, nok maatte være klædt i en Dragt, som kunde passere for ostindisk. Hvordan skal den være? — non so. Cest là du département de Monsr. le Tailleur ou de celui de Madame Colding.¹⁾ — Rollernes Besætning overlader jeg aldeles Deres Hhd. Dersom Gjelstrup faaer Troms,²⁾ saa faaer han og Tilladelse til at drive Carricaturen saa langt, han vil, hvilket nok her er, som det skal være. Jeg har tænkt mig Saabye: Phillip, Ludwig: Rosing, Henrik: Knudsen, Godbert:

¹⁾ *Mad. Colding* forrettede Tjeneste som Overpåklederske ved Teatret.

²⁾ Den storpralende Elsker udførtes af Gjelstrup.

Preisler¹⁾ — Julie: Mad. Preisler, Jomfr. Astrup eller Mad. Rosing — Anine — hvem jeg vilde ønske denne Rolle, veed De; det er forbudet; jeg har i den forbudnes Sted tænkt mig Mort-horst heller end Fredelund—Swartz (sic!) Wolmar.

Men hvad jeg har tænkt eller ikke, gjør intet til Sagen; hvad jeg her smører, er ikke engang Forslag; det er kun en Yttring, som ikke betyder det mindste. For mig spille, hvem der vil. Mit Ønske er ingen Ting; det vilde ellers naturligen være dem, jeg troede vilde give Rollerne, om ej best, dog med meest Bifald.

Det bedrøvede mig, at det Haab, min Velgjører i Løverdags gav mig om den Glæde af sit dyrebare Besøg, blev uopfyldt. Det saae af Deres Billet ud, som om jeg kunde ventet mig den Lykke i noget at gjøre Dem en Tjeneste. Jeg qvægede min Sjæl ved det Haab. Udfind noget, hvorved jeg kan i det mindste med nogen Sandsynlighed indbilde mig, at det opfyldes.

Unddrag mig ikke Deres dyre Bevaagenhed. Den er for mig umgjængelig fornøden til taalelig Existence — og nu den dermed forbundne Idee om et Svar fra Theaterdirectionen paa min nu paa tredje Aar ubesvarede Regning. Ved Gud! jeg maa have et Svar. Ydmygst etc.

XXIII.

d. 11. Oct. 1791 Kl. 12 Aften.

Ædle Velgjører. Min John bragte mig i Middags Deres Hhds. Befaling mundtlig, at jeg i Morgen skulde indfinde mig „i Directionen for at bivaane Negerens Forelæsning.“ Enhver Befaling af Dem er mig en Lov, som jeg adlyder, naar jeg kuns kan; og for at adlyde den kan jeg alt, hvad der er mig mueligt. Jeg arbejder altsaa i Aften og i Nat paa Pensionssagerne osv., for i Morgen virkeligen at kunne indfinde mig efter Befaling. Men til at kunne udfordres, foruden almindelig Muelighed eller Hindrings Bortrømmelse, nogen Kundskab om Tid og Sted. Paa andet dansk: Hvad Tid i Morgen skal jeg indfinde mig? og hvor? I Directionen, sagde John, men der plejer det ikke ske.

¹⁾ Alle disse Roller udførtes af dem, Pram havde ønsket dertil. Julie tilfaldt Mad. Rosing og Anine Jfr. Astrup.

Uden Ulejlighed vilde jeg desuden gjerne yttre nogen liden Betænkelse ved denne min Indfindelse ved Stykkets Forelæsning. Kan jeg der udrette det mindste andet end efter Befaling at være tilstede? Men jeg bekendtgjør mig ved Tilstedeværelsen som Stykkets Forfatter¹⁾ for Personerne; jeg engageres til at blive vaane en af om ej alle Prøverne; jeg forbindes til at trøstes af dem, naar Stykket falder, og derpaa tractere dem.²⁾

Det eeneste, jeg kunde maaskee udrette ved Oplæsningen, var at passe paa at faae rettet nogle Skrivfejl endnu i Rollerne, om der findes flere end de, jeg alt har rettet. Dette kan vel ikke være vigtigt. Efter det Held, mine forrige to Stykker har havt, og efter den anbefaling, den litterariske Skuespildirecteur, Hr. Oberauditeur Rosenstand, har havt den Godhed at give mit Arbejd, saa vidt han i Publico har kunnet, tvivler jeg ikke paa, at jo de spillende Personer ansee mit heele Smule Arbejd som een eeneste stor Skrivfejl. Nogle smaae, som eene Pennen har Skyld i, kan da ikke sige stort.

Et andet var, om det kunde virke, at jeg kunde meddele Personerne det Hovedbegreb, jeg ønskede hver især af dem skulde have om sin Rolle; f. Ex. at Julie skulde være en Raisonneuse, lidt jovialsk eller snaksom, men hvis Jovialitet skulde tempereres med lidt fin Følelse; en god Pige, som de fleste — men Anine, øm Sværmerke, meere barnagtig i Anstand, Tone og Væsen; dog dette er Smaaafinheder, som ej ere at tale om til — — men at lægge Mad. Dirk paa Hjerte, at hendes ordrige Repliker ere saa lange allene i Tillid til Mad. Knudsens hurtige og klare Organ, uden hvilket de vilde blive reent utaaelige; at Forf. med denne Rolle har uophørlig tænkt paa Oberforstinden i Jægerne³⁾

¹⁾ Heraf ses, at Pram, skønt kendt af Warnstedt og vel ogsaa af flere andre af Direktionens Medlemmer, dog for den store Almenhed har ønsket at være anonym.

²⁾ Ved det Gilde, Pram gav efter sin Forfatter-Benefice (d. 21. November), var Warnstedt til Stede og, da Rahbek, der aldrig var Warnstedt god, efter dennes Bortgang gav sig til at rakke ned på ham, tog Pram med sin sædvanlige Ilterhed hans Parti. (se: Overskous Teaterhist. III. p. 520-21).

³⁾ Komædie i 5 Akter af Iffland, der i Oversættelse ved Jfr. Biehl var opført første Gang 25. Marts 1788 og tildels netop ved Mad. Knudsens fortræffelige Spil havde gjort megen Lykke.

og andre hendes snakfulde Roller, hvor hendes Præstekone- eller Huusholderskesnakksomhed klæder hende saa uendelig godt; at Philip skal være i alt, selv i sit sentimentale og forliebte, blot Fyr og Flamme, og Vildtop; — at Ludvig skal være den sindige, dybt forliebte, men evig noget mistroiske Person, som Rosing paa Skuepladsen saa fortræffelig kan være; at Godbert maa være en langsomtalende sejt Fyr, kold som Iis; — at Trom maa være saa gal, han vil, lige til Captajn i Apotheker og Doctor osv. osv. — Men alt dette torde for en Deel være overflødigt, deels uden Nytte, i alt Fald kan det bedre foredrages af enhver anden end mig.

Men ligesuldt indfinder jeg mig, naar Deres Hhd. ved et Nik til min Karl allene gjentager Befalingen og kun betyder mig Tid og Sted, hvor jeg har at møde. Thi jeg vil altid og paa ethvert Sted, saavidt det er mig mueligt, viise mig min Velgjørers lydigste og ydmygste Tjener. Pram.

Negeren opførtes første Gang d. 10. Nov. 1791, men gjorde, som det var forudset, kun ringe Lykke. Som det vil ses af Prams literære Testamente (Udv. Skr. Supplementbd. p. XXXIII), omfattede han det endnu 25 Ar senere med megen Varme og ytrede levende Ønsket om, at det måtte blive ham forundt at gennemarbejde det, således at det atter kunde blive bragt på Scenen. Stykket, der først er trykt i Prams udv. Skrifter (I. p. 183) tilligemed de to Prologer, der anvendtes ved første og tredje Forestilling, opførtes indtil 1807 ialt 11 Gange.

Endnu skal kun anføres, at Rahbek havde en ikke ringe Andel i „Negeren“, idet alle Scenerne, hvori det andet Elskerpar (∴ Julie og Ludvig) optrådte, for største Delen skyldtes ham. (jfr. Rahbeks Erindringer. IV. p. 322—23).
